

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra občanské výchovy a filosofie

**FINANCOVÁNÍ
VYSOKÉHO ŠKOLSTVÍ**

Diplomová práce

Autorka: Bc. Veronika Grechová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Milena Tichá, CSc.

Rok: 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma “Financování vysokého školství“ vypracovala zcela samostatně. Veškeré použité prameny byly řádně citovány a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne 29. dubna 2013

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Mileně Tiché, CSc. za cenné rady, věcné připomínky, ochotu a čas, který mi věnovala v rámci vedení této diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na rozbor a zhodnocení terciárního vzdělávání v České republice. Nejprve je v ní charakterizováno terciární vzdělávání, jeho systém, klasifikace a role ve vzdělávání. Dále je pozornost věnována financování terciárního vzdělávání, jeho organizaci, a to jak na veřejných, tak na soukromých vysokých školách. Následně je představena reforma terciárního vzdělávání. Konkrétní kvantitativní data jsou pak rozebrána v období let 2007 až 2011, kdy je hodnocen vývoj počtu studentů na vysokých školách, vývoj počtu vysokých škol a vývoj financování vysokoškolského vzdělávání ze státního a územního rozpočtu.

Annotation

The diploma thesis is focused on the analysis and evaluation of the tertiary education in the Czech Republic. First the tertiary education is being characterized in it, its system, classification and its role in education. Then I take heed of financing of the tertiary education, its organizing at either public or private universities. Next, the reform of tertiary education is introduced. Particular quantitative data are analysed in a period between 2007 – 2011, when there is evaluating the development of number of students at universities, and the development of financing university education from the state and regional budget.

Obsah

Úvod.....	6
1 Terciární vzdělávání v České republice	8
1.1 Systém a klasifikace terciárního vzdělávání	8
1.2 Role a vývoj terciárního vzdělávání.....	15
1.3 Bílá kniha terciárního vzdělávání	22
2 Financování terciárního vzdělávání v České republice	25
2.1 Organizace financování terciárního vzdělávání.....	25
2.2 Financování podle formule	32
2.3 Charakteristika financování terciárního vzdělávání.....	37
2.4 Financování soukromých vysokých škol	42
3 Reforma terciárního vzdělávání v České republice	47
3.1 Charakteristika reformy financování terciárního vzdělávání.....	47
3.2 Přijetí reformy financování terciárního vzdělávání.....	52
3.3 Nerovnosti v přístupu k terciárnímu vzdělávání	54
4 Financování vysokého školství v České republice v letech 2007 až 2011 ..	64
4.1 Vývoj počtu studentů na vysokých školách a vývoj počtu vysokých škol	65
4.2 Vývoj financování vysokoškolského vzdělávání ze státního rozpočtu.....	69
4.3 Vývoj financování vysokoškolského vzdělávání z územního rozpočtu.....	74
Závěr.....	78
Literatura	80

Úvod

Otázka financování terciárního vzdělávání je v poslední době velmi aktuálním tématem. Problematika je do značné míry diskutována širokou veřejností, čímž si získala zájem českých i zahraničních médií. Často přitom rozděluje společnost na dva nesmiřitelné tábory. Sporným bodem je především zavedení školného na veřejných vysokých školách. Tento plánovaný reformní krok má své zastánce, kteří si pevně stojí za argumenty, ale i odpůrce, kteří své názory obhajují stejně nesmlouvavým způsobem.

Díky aktuálnosti vybraného tématu máme k dispozici řadu studií, statí nebo nejrůznějších článků. Veřejná diskuse se tím však částečně přenesla do elektronické podoby. Díky internetu lze dohledat opravdu ty nejaktuálnější informace. Co se týče knižních publikací, je situace poměrně dost odlišná. Děl věnujících se přímo (nebo nepřímo) představené problematice není mnoho. Pokud je i přesto vyhledáme, zjistíme, že se často jedná o práce se starším datem vydání. Díky tomu jsou informace částečně nebo zcela zastaralé a neodpovídají současné situaci.

Můžeme říci, že faktory jako aktuálnost dané problematiky a s tím související zájem studentů, akademických pracovníků, ale i široké veřejnosti, byly jedním z hlavních důvodů při výběru tématu této práce. V pořadí druhém pak byla naopak neaktuálnost současných knižních publikací týkajících se problematiky financování terciárního vzdělávání. Stěžejním cílem této diplomové práce je charakterizovat a zhodnotit financování vysokého školství v České republice. Pozornost je přitom zaměřena zejména na období let 2007 až 2011. Dílčím cílům diplomové práce odpovídá její struktura.

V první kapitole je představeno terciární vzdělávání v České republice a jeho klasifikace. Je zde charakterizován vzdělávací systém České republiky a Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání ISCED. Pozornost je zaměřena na jednotlivé typy institucí terciárního vzdělávání. Je nastíněn také vývoj systému terciárního vzdělávání, a to především od roku 1989 do současnosti.

Ve druhé kapitole je pozornost věnována financování terciárního vzdělávání v České republice. Je nastíněna současná charakteristika financování terciárního

vzdělávání a provedena analýza vývoje počtu studentů terciárního sektoru v České republice v akademických letech 2005/2006 až 2011/2012. Je představen také systém financování soukromých vysokých škol. Značná pozornost je věnována problematice školného.

Třetí kapitola je zaměřena na reformu terciárního vzdělávání v České republice. Jsou představeny možnosti finanční pomoci studentům při studiu na vysoké škole: základní studijní grant, základní studentská půjčka nebo státní sociální stipendium. Jsou ukázány a zhodnoceny výsledky diskusí o financování vysokého školství.

Ve čtvrté kapitole je pozornost věnována analýze vývoje financování vysokého školství v České republice v letech 2007 až 2011. Nejdříve je rozebrán vývoj počtu studentů na vysokých školách a vývoj počtu vysokých škol. Následně je důkladně analyzován vývoj financování vysokoškolského vzdělávání ze státního rozpočtu a z územního rozpočtu. V potaz jsou přitom brány jak běžné, tak kapitálové výdaje.

1 Terciární vzdělávání v České republice

1.1 Systém a klasifikace terciárního vzdělávání

Pro vzdělávací systémy vyspělých zemí je charakteristické, že jednou z jejich částí je terciární vzdělávání. Aby se člověk mohl vzdělávat na terciární úrovni, musí však nejprve dosáhnout primárního, tj. základního vzdělání a sekundárního, tj. středoškolského vzdělání. K terciárnímu vzdělávání se pak uchazeč kvalifikuje, pokud získá střední vzdělání s maturitní zkouškou a splní požadavky přijímacího řízení stanovené příslušnou institucí, na kterou podal přihlášku ke studiu.

Předtím než budeme pokračovat v představování systému a klasifikace terciárního vzdělávání v České republice, se nejprve zaměříme na terminologický rozdíl mezi vzděláním a vzděláváním. Uvedené výrazy jsou často používány v synonymním pojetí, ačkoliv je toto užívání považováno za chybné. Důvodem nesprávného užití může být například to, že oba pojmy pocházejí z jednoho anglického výrazu – education.

Na výklad uvedených výrazů lze nahlížet z osobnostního, obsahového, institucionálního, socioekonomického a procesuálního hlediska:

- v případě osobnostního pojetí je na vzdělání nahlíženo jako na součást socializace¹ jedince; vzdělání je v tomto případě tou složkou kognitivní vybavenosti osobnosti (osvojené vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty, normy), která se zformovala prostřednictvím vzdělávacích procesů;
- z obsahového hlediska je vzdělání souhrnně chápáno jako učivo, obsah vzdělání nebo vzdělávací cíle;
- z institucionálního pohledu je na vzdělání pohlíženo jako na společensky organizovanou činnost, která je zabezpečovaná

¹ Postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace, zprvu v nukleární rodině, dále v malých společenských skupinách, jako je školní třída, zájmový klub, sportovní družstvo, až po zapojení se do nejširších, celospolečenských vztahů; součástí socializace je přijetí základních etických a právních norem dané společnosti. (HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2009, s. 548.)

institucí školství, formálního vzdělávání nebo například celoživotního vzdělávání²;

- ze socioekonomického hlediska je vzdělání považováno za jednu z kategorií, které charakterizují populaci; jde o vlastnost populace vymezenou sociálními faktory (například sociální původ) a ekonomickými faktory (například náklady na vzdělání); kvalita vzdělání přitom ovlivňuje kvalifikační strukturu obyvatelstva, a tím i ekonomický a kulturní potenciál společnosti;
- procesuální pojetí charakterizuje vzdělání, přesněji vzdělávání, jako proces, díky němuž se realizují stavy jedince a společnosti ve smyslu výše uvedených čtyř pojetí.³

Ačkoliv J. Průcha, E. Walterová a J. Mareš upozorňují na nepřesnosti v terminologii mezi vzděláním a vzděláváním, rozdíly mezi nimi blíže nespecifikují. Oproti tomu v jiných publikacích se můžeme dočíst o striktním oddělení významů těchto dvou pojmů. „Vzdělávání je proces cílevědomého a systematického zprostředkování, osvojování a upevňování schopností, znalostí, dovedností, návyků, hodnotových postojů i společenských forem jednání a chování osob.“⁴ Vzdělání je oproti tomu považováno za výsledek vzdělávání.

Terciární vzdělání představuje v současných vzdělávacích systémech nejvyšší úroveň vzdělání, na kterou už nenavazuje žádná jiná formální vzdělávací struktura. „I když je stále rozsáhleji věnována pozornost celoživotnímu vzdělání, přesto lze považovat vysokoškolskou fázi za konečnou ve formálním vzdělání.“⁵

Vzdělávací systémy a jejich pojmenování v jednotlivých zemích nejsou zcela jednotné. Stejně tak můžeme hovořit o značné proměnlivosti typů terciárního

² V posledních desetiletích získává v rámci vzdělávací politiky po celém světě na významu koncepcí, že by se lidé měli učit a vzdělávat v průběhu celého života. Nehovoříme přitom o rozšiřování stávajících vzdělávacích systémů, ale jde o zcela nový pohled na roli vzdělávání pro každého jednotlivce i pro celé lidstvo. (PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. aktual. a rozšíř. vyd. Praha : Portál, 2009, s. 33.)

³ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 4. aktual. vyd. Praha : Portál, 2009.; SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha : Grada, 2007. In PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. aktual. a rozšíř. vyd. Praha : Portál, 2009, s. 361.

⁴ *Management Mania : Téma měsíce dubna : Vzdělání, vzdělávání a kvalifikace* [online]. [cit. 21. března 2013]. Dostupné na WWW: <<https://managementmania.com/cs/tema-mesice-dubna-vzdelavani-a-kvalifikace>>.

⁵ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 13.

vzdělání. Často se liší označení, zaměření nebo délka daného typu terciárního vzdělání. Proto je poměrně obtížné najít mezi jednotlivými zeměmi přesnou shodu. Kvůli tomu není často příliš snadným úkolem porovnat například počet studentů ve vysokoškolském systému nebo finanční ukazatele objemu státní podpory studentům vysokých škol, jak nastiňuje mimo jiné například V. Urbánek v díle *Financování vysokého školství*.⁶

Základní přístup, který určuje terciární vzdělání, je jeho postavení v systému školství. Aby mohla být určena pozice jednotlivých škol v systému vzdělávání v určité zemi, a aby tak mohly být shodným způsobem srovnány stupně vzdělávání jednotlivých států, byla vytvořena mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání. „Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání - ISCED (International Standard Classification of Education) byla vypracována a vydána UNESCO v roce 1976, aby sloužila „jako nástroj vhodný pro shromažďování, zpracování a zpřístupňování vzdělávacích statistik jak v jednotlivých zemích, tak v mezinárodním měřítku“.⁷

V České republice byla uplatněna metodika ISCED 97⁸. Tato klasifikace má 7 základních úrovní vzdělání označených kódy 0 až 6, které mohou mít vnitřní členění v rozsahu A až C.

Nelze opomenout fakt, že aktuální verzi tohoto dokumentu je ISCED 2011. Podle informací Národního ústavu pro vzdělávání⁹ začne v České republice sběr dat podle nové klasifikace až od roku 2013. To znamená, že v současné době nejsou tato data prozatím k dispozici. Proto v rámci této práce zaměříme svoji pozornost na Mezinárodní standardní klasifikaci vzdělávání ISCED 97.

⁶ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 13.

⁷ Národní agentura pro evropské vzdělávací programy : *Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání – ISCED* [online]. [cit. 10. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.naep.cz/image/content-management/ISCED%20klasifikace%20vzdelavani.pdf>>.

⁸ Český statistický úřad : *Metodika – Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97* [online]. [cit. 10. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/metodika_mezinarodni_klasifikace_vzdelani_isced_97#7>.

⁹ Národní ústav pro vzdělávání : *Nová mezinárodní klasifikace vzdělávání ISCED 2011* [online]. [cit. 10. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.nuv.cz/publikace-a-periodika/nova-mezinarodni-klasifikace-vzdelavani-isced-2011>>.

Tabulka č. 1: Úrovně vzdělání

Kód	Úroveň vzdělání	Název úrovně
0	ISCED 0	Preprimární vzdělání
1	ISCED 1	Primární vzdělání
2	ISCED 2	Nižší sekundární vzdělání
3	ISCED 3	Vyšší sekundární vzdělání
4	ISCED 4	Postsekundární neterciární vzdělání
5	ISCED 5	Terciární vzdělání – první stupeň
6	ISCED 6	Terciární vzdělání – druhý stupeň

Zdroj: Český statistický úřad : *Metodika – Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97* [online].
[cit. 10. března 2013]. Dostupné na WWW:
<http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/metodika_mezinarodni_klasifikace_vzdelani_isced_97#7>.
Vlastní úprava.

V rámci této práce stručně nastíníme sedm zmiňovaných úrovní vzdělání. Jmenovitě jde o preprimární, primární, nižší sekundární, vyšší sekundární a postsekundární neterciární vzdělání. Nejvyšší úrovní je pak terciární vzdělání, které je rozděleno na první a druhý stupeň. Těmto úrovním, tj. ISCED 5 a ISCED 6 bude v této práci věnována zvýšená pozornost.

K určení úrovně vzdělání nám pomohou klasifikační hlediska, která nás seznamují s konkrétními podmínkami, které je nezbytné splnit, abychom mohli být zařazeni do příslušné úrovně dosaženého vzdělání. Popis jednotlivých úrovní vzdělání přitom spočívá zejména v popisu charakteru vzdělávacích programů, které do nich spadají.

Tabulka č. 2: Přehled hlavních klasifikačních hledisek

Úroveň vzdělání kód a název	Obvyklý věk vstupu	Obvyklý věk výstupu	Obvyklá délka trvání	Rámcový výukový program
0 Preprimární vzdělání	3	6	3	Uvedení dětí raného věku do prostředí školního typu, získání základních sociálních návyků.
1 Primární vzdělání (první stupeň základního vzdělání)	6	11	5	Poskytnutí pevného základního vzdělání ve čtení, psaní a matematice spolu s elementárním porozuměním ostatním předmětům.
2 Nižší sekundární vzdělání (druhý stupeň základního vzdělání)	11	15	4	Dokončení základního vzdělání, položení základů pro celoživotní vzdělávání, vytváření základních dovedností. Konec povinné školní docházky.
3 Vyšší sekundární vzdělání	15	19	4	Druhý stupeň sekundárního vzdělání, programy jsou častěji předmětově specializovány.
4 Postsekundární neterciární vzdělání	19+	20+	1	Programy sloužící pro rozšiřování znalostí získaných na úrovni ISCED 3.
5 Terciární vzdělání – první stupeň	19+	24+	5	Programy s obsahem na vyšší úrovni než ISCED 3 nebo 4 poskytující kvalifikaci k vědecko-výzkumným programům i k profesím s vysokými kvalifikačními požadavky.
6 Terciární vzdělání – druhý stupeň	24+	27+	3+	Programy, které vedou přímo k udělení vědecko-výzkumné kvalifikace.

Zdroj: Český statistický úřad : *Metodika – Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97* [online].
[cit. 10. března 2013]. Dostupné na WWW:
<http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/metodika_mezinarodni_klasifikace_vzdelani_isced_97#7>.
Vlastní úprava.

Pro přehlednost krátce popíšeme jednotlivé úrovně vzdělání. Preprimární vzdělání (ISCED 0) poskytují v České republice mateřské školy. Tento typ vzdělávání je určen pro děti, kterým jsou alespoň tři roky. Horní věkovou hranicí je obvykle šest let. Při dosažení tohoto věku děti vstupují do další úrovně vzdělání. Primární vzdělání (ISCED 1) je realizováno na základních školách. V České republice odpovídá úrovni 1. stupně základních škol. Toto období trvá pět let plné školní docházky.

Dosažení nižšího sekundárního vzdělání (ISCED 2) odpovídá v České republice absolvování 2. stupně základních škol. Získání úrovně ISCED 2 tedy odráží zakončení povinné školní docházky. Kromě základních škol může být nižší sekundární vzdělání získáno na gymnáziích nebo konzervatořích. Do úrovně vyššího sekundárního vzdělání, tj. do úrovně ISCED 3 vstupují jednotlivci ve věku 15 nebo 16 let. Tohoto typu vzdělání může být dosaženo na gymnáziích, středních školách nebo konzervatořích.

Úroveň ISCED 4 odpovídá postsekundárnímu neterciárnímu vzdělání. Programy úrovně ISCED 4 slouží pro rozšiřování znalostí účastníků úrovně ISCED 3. Jedná se například o nástavbové studium, o přípravné kurzy pro studium na vysoké škole nebo o krátké odborné programy. „Tato úroveň zahrnuje také vzdělávání dospělých. Lze sem zařazovat například odborné tematické kurzy uskutečněné během profesního života člověka, jako školení o používání počítačových programů, případně rekvalifikační kurzy.“¹⁰

Poté následují úrovně ISCED 5, tj. první stupeň terciárního vzdělání a ISCED 6, tj. druhý stupeň terciárního vzdělání. V České republice se terciární vzdělávání uskutečňuje na vyšších odborných školách a v programech prvního, druhého a třetího cyklu vysokých škol. Nahlédněme nyní postupně do problematiky těchto úrovní vzdělání.

Dle klasifikace ISCED 97 hovoříme v případě vyššího odborného vzdělání o úrovni ISCED 5B (tento stupeň vzdělání je možné získat také na konzervatoři). Co se týče vyšších odborných škol, mohou být veřejné, státní, soukromé a církevní. Tyto instituce začaly vznikat v 90. letech 20. století a zpočátku byly považovány

¹⁰ Český statistický úřad : Metodika – Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97 [online]. [cit. 10. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/metodika_mezinarodni_klasifikace_vzdelani_isced_97#7>.

za prakticky orientovanou obdobu bakalářského studia. Zajímavostí přitom je, že ačkoliv je tento typ škol řazen do úrovně terciárního vzdělání, Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb.¹¹ jeho existenci nijak neupravuje. Vyšší odborné školy jsou zahrnuty v Zákoně o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání č. 472/2011 Sb. (tzv. školský zákon)¹².

Na tento problém upozorňuje například publikace *Rozšíření a proměny terciárního vzdělávání*: „V současné době již poněkolkáté graduji snahy, aby mnohokrát novelizovaný školský zákon byl přijat ve zcela nové podobě, a společně se zákonem 111/1998 Sb. začal tvořit důstojný rámec českého terciárního vzdělávacího systému. Bohužel se nepodařilo prosadit myšlenky, které požadovaly vypracování samostatného zákona o vyšších odborných školách, a jejich problematika je stejně jako dosud zakotvena v navrhovaném školském zákoně.“¹³

V rámci úrovně vysokoškolského vzdělání rozlišujeme třístupňovou strukturu: bakalářský studijní program (ISCED 5A), magisterský studijní program (ISCED 5A) a doktorský studijní program (ISCED 6).

V případě vysokých škol hovoříme o veřejných, státních a soukromých vzdělávacích institucích. Dle vysokoškolského zákona¹⁴ dále odlišujeme univerzitní a neuniverzitní vysoké školy. Na univerzitních vysokých školách jsou realizovány všechny tři stupně vzdělávání, tj. bakalářské, magisterské a doktorské. Na neuniverzitních vysokých školách se uskutečňují především bakalářské, eventuálně i magisterské obory.¹⁵

¹¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách : Text se zpracovanými novelami [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/uplne-zneni-zakona-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach-text-se-zpracovanymi-novelami>>.

¹² Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění školský zákon [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-472-2011-sb-kterym-se-meni-skolsky-zakon>>.

¹³ *Rozšíření a proměny terciárního vzdělávání* [CD-ROM]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2001.

¹⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách : Text se zpracovanými novelami [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/uplne-zneni-zakona-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach-text-se-zpracovanymi-novelami>>.

¹⁵ *Eurydice : Česká republika : Terciární vzdělávání* [online]. [cit. 9. března 2013]. Dostupné na WWW: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Česká-republika:Terciární_vzdělávání>.

Na základě informací zveřejněných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy existuje v současné době 72 vysokých škol: 26 veřejných vysokých škol, 2 státní vysoké školy a 44 soukromých vysokých škol.¹⁶ Mezi státní vysoké školy patří Policejní akademie České republiky v Praze a Univerzita obrany v Brně. Podle V. Urbánka jsou vojenské a policejní školy ze statistik terciárního vzdělání vyňaty, protože se jejich povaha od ostatních typů vzdělávacích institucí zásadně odlišuje.¹⁷

V závěru této části práce ještě připomeňme, že do úrovně terciárního vzdělání spadají nejen bakalářské, magisterské a doktorské studijní programy realizované vysokými školami, ale i programy vyšších odborných škol a poslední dva ročníky konzervatoří. „Kromě těchto programů se do terciárního vzdělávání započítává i studium v programech tzv. dalšího vzdělávání na vysokých školách (part-time programy), které se řadí buď do ISCED 5A nebo do ISCED 5B.“¹⁸

1.2 Role a vývoj terciárního vzdělávání

Pozitivní význam vzdělávání je nezpochybnitelný. Vzdělání každého jedince ovlivňuje rozhodujícím způsobem rozvoj celé společnosti po všech stránkách. Vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti, k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám; má napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi rasovými i náboženskými skupinami.¹⁹

Pokud se budeme věnovat ekonomickému hledisku vzdělání, zaměřme se na něj nejdříve v globálním měřítku a následně na základě stanoviska jednotlivce. Co se týče globálního pohledu, můžeme říci, že díky vzdělání roste kvalifikovaná pracovní síla, což nesporně přispívá k rozvoji ekonomiky. Vzdělání se díky tomu stává důležitým faktorem ekonomického rozvoje celého státu a tím pádem

¹⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : *Přehled vysokých škol* [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-vysokych-skol>>.

¹⁷ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 13.

¹⁸ KLEŇHOVÁ, M. *Analýza : Ukazatele hodnotící přístup, účast a výstupy z terciárního vzdělávání aneb Kolik vlastně máme studentů - hodně nebo málo?* Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 2007, s. 8.

¹⁹ *Všeobecná deklarace lidských práv*. Praha : Informační centrum OSN v Praze, 2005, s. 14.

jedním z jeho stěžejních zájmů. Vedle toho nelze opomenout, že „vysoce kvalifikované pracovní síly jsou jedním z nejdůležitějších zdrojů pro zajištění odpovídajícího postavení země v krajně konkurenčních podmínkách globálního trhu.“²⁰

Pokud se zaměříme na ekonomické hledisko vzdělání ryze z pohledu jedince vzdělaného v terciárním sektoru, můžeme upozornit na návratnost vysokoškolského vzdělání. Vliv vzdělání na osobní příjmy totiž neustále stoupá. Díky tomu roste ekonomická hodnota vysokoškolského vzdělání, které je tak považováno za klíč k životnímu úspěchu. Často se hovoří o jedné z nejlepších životních investic.

Zmiňovaný pohled je možné nastínit na postojích mladé generace ke vzdělání. „V roce 1989 považovalo dosažení co nejvyššího vzdělání za důležitou podmínku životního úspěchu jen 20 procent dětí na konci povinné školní docházky, v roce 2003 to bylo již 67 procent. Tomu odpovídal i růst aspirací: v roce 1989 v posledním roce základní školy aspirovalo na dosažení vysokoškolského vzdělání 17 procent žáků, v roce 2003 to bylo již 49 procent.“²¹

Dnešní společnost je silně ovlivněna hospodářským vývojem, a tudíž klade velké nároky na vzdělání. Na vysokých školách dominuje idea vědění a znalostí, která podmiňuje ekonomický růst. Studenti si proto často vybírají obor studia, který jim přinese dobré uplatnění na tuzemském nebo zahraničním trhu práce²². V rámci odborné terminologie je běžně užíváno pojmu ekonomiky znalostí nebo informační společnosti.²³

Dříve tomu tak nebylo. „Od časů prvních univerzit v Boloni, Paříži a Oxfordu v 11. a 12. století se akademické instituce vyvíjely a adaptovaly relativně

²⁰ *Rozšíření a proměny terciárního vzdělávání* [CD-ROM]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2001.

²¹ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 15.

²² Trh práce lze ilustrovat za pomoci dvou křivek. Křivka tržní poptávky po práci D je klesající z důvodu klesajícího mezního produktu práce. Křivka tržní nabídky práce S je rostoucí z důvodu rostoucích transferových plateb lidí postupně přicházejících na tento trh z jiných pracovních profesí. Rovnováha trhu je v bodě E při reálné mzdě w_E a zaměstnanosti L_E . Je-li trh v rovnováze, neexistuje nedobrovolná nezaměstnanost, může však existovat nezaměstnanost dobrovolná. (HINDLS, R.; HOLMAN, R.; HRONOVÁ, S. aj. *Ekonomický slovník*. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 426.)

²³ URBÁNEK, V. Uplatnění financování podle formule v Evropské unii. In HAMERNÍKOVÁ, B. *Financování vysokých škol v zemích Evropské unie : Sborník ze semináře pořádaného katedrou veřejných financí Vysoké školy ekonomické v Praze*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997, s. 47.

pomalou a zachovávaly si do značné míry původní podobu, kterou charakterizoval v devatenáctém století tvůrce Katolické univerzity v Dublinu kardinál John Newman jako „ochrannou sílu všeho vědění a vědy, faktů a principů, zkoumání a objevování“.²⁴

Vraťme se nyní zpět do současnosti a zaměřme svoji pozornost na roli jednotlivých institucí terciárního vzdělávání. Vyšší odborné školy představují instituce, které rozvíjejí znalosti získané v rámci středního vzdělávání. Studentům vyšších odborných škol je poskytováno všeobecné a odborné vzdělání, ale dostává se jim i praktické přípravy pro výkon budoucího povolání.

Vysoké školy jsou považovány za vrcholná centra vzdělanosti, poznání a tvůrčí činnosti. „Všeobecným cílem vysokoškolského vzdělávání je poskytnout studentům odpovídající profesní kvalifikaci, připravovat je na výzkumnou práci, podílet se na celoživotním učení, přispívat k rozvoji občanské společnosti a rozvíjet mezinárodní, zvláště evropskou spolupráci jako podstatnou dimenzi všech činností.“²⁵

Můžeme říci, že terciární vzdělávání zastává řadu klíčových rolí. Kdybychom měli vyzdvihnout ty nejvýznamnější z nich, jistě by mezi ně patřily vzdělávání, výzkum a vývoj. Tyto i další činnosti, které terciární oblast vzdělávání vykonává, by neměly být v žádném případě v rozporu. Ba naopak, měly by být přímo propojené. Pokud by nebyly v souladu, není možné, aby systém terciárního vzdělávání náležitě fungoval.

Co se týče zmíněného fungování, nesmíme opomenout, že v celém systému dochází k vývoji, a tím pádem k neustálým změnám. Proto je zapotřebí přijímat vedle tradičních standardů i nové výzvy. „Jsou jimi především dosahování maximálního vzdělání, a to během celého aktivního života (celoživotní vzdělávání), schopnost stále a zároveň rychle se učit na úrovni jednotlivce i organizace, tvořivost, inovace a iniciativa, znalost lidí i společnosti, využívání měkkých dovedností“^{26, 27}.

²⁴ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 19.

²⁵ *Eurydice : Česká republika : Terciární vzdělávání* [online]. [cit. 9. března 2013]. Dostupné na WWW: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Česká-republika:Terciární_vzdělávání>.

²⁶ Měkká dovednost je poměrně složitá dovednost. Nelze u ní přesně změřit úroveň výkonu (většinou jen odvozeně), přitom je obtížné ji rozložit na přesněji definovatelné složky. Jedná se například

Pokud bychom se blíže zajímali o vývoj terciárního vzdělávání v České republice, nelze opomenout rok 1989. Po roce 1989 nastaly v naší zemi zásadní změny, které neminuly ani systém terciárního vzdělávání. V rámci prvního i druhého stupně terciárního vzdělání došlo k řadě obměn, a to jak kvantitativních, tak kvalitativních. Tyto přeměny ovlivnily především přístup ke studiu, jeho obsah a průběh. Mezi významné změny patří například:

- nárůst počtu institucí a počtu studentů (podle V. Urbánka se počet studentů více než ztrojnásobil²⁸);
- přesunutí významné části výzkumné a vývojové činnosti na vysoké školy;
- zavedení samosprávných principů v řízení vysokých škol;
- zapojení škol do mezinárodní spolupráce;
- vznik vyšších odborných škol a soukromých vysokých škol;
- provedení strukturace studia.²⁹

Podrobněji představme některé z uvedených změn. Důležitým faktorem proměny vysokého školství po roce 1989 je zvýšení počtu institucí a počtu studentů v oblasti terciárního vzdělávání. Lze hovořit o vzniku tzv. masového vysokého školství. Jak uvádí V. Urbánek v díle *Financování vysokého školství*, k tomuto výraznému nárůstu vysokoškolského sektoru došlo již po skončení druhé světové války.³⁰ Po roce 1989 se tento sektor opětovně navýšil. V tomto případě se ale jednalo o rychlejší růst počtu studentů než růst výdajů, a tím pádem výdaje na jednotlivého studenta klesly.

Z ekonomického pohledu je zvýšení počtu studentů pozitivem i negativem. Vzhledem k navýšení počtu vzdělávacích institucí se terciární vzdělávání dostává větší skupině obyvatel. Tím se zvyšuje počet studentů v zemi a lze hovořit o více

o organizační dovednosti, řízení lidí, účinnou komunikaci s lidmi, kolektivní sporty. (HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2009, s. 121.)

²⁷ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MŮNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 15.

²⁸ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 127.

²⁹ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MŮNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 16.

³⁰ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 20.

vzdělaných lidech. Díky tomu následně dochází ke zvýšení počtu kvalifikované pracovní síly a rozvoji ekonomiky státu.

Na druhé straně může kvůli prudkému nárůstu počtu studentů v terciárním vzdělávání dojít k přetížení vzdělávacích institucí a k možnému snížení kvality vzdělávání. „Hlavním problémem rozšiřování terciárního vzdělání se však stává růst nároků na veřejné zdroje.“³¹ Pochopitelně, čím více je v zemi studentů, tím více je zapotřebí finančních prostředků vložených do systému terciárního vzdělávání.

Představili jsme si pozitiva a negativa navýšení počtu studentů. Kde bychom však hledali příčinu tohoto navyšování? „Na tomto růstu se nijak významně nepodílejí demografické změny; určujícím činitelem je především sílící poptávka ze strany studentů, často různých věkových kategorií a různého sociálního původu.“³²

Další významnou změnou je zapojení škol do mezinárodní spolupráce. Tento faktor je bezpochyby velmi žádoucí, protože se neustále zvyšuje ekonomická, vědecká, ale například i kulturní integrace světa. Mezinárodní spolupráce nadále roste, a to jak mezi akademickými pracovníky, tak mezi studenty. „V celém vyspělém světě jsou vysokoškolské vzdělávací systémy vysoce mezinárodně orientované, vzájemně propojené a často přebírají jeden od druhého organizační struktury, typy studia a modely financování.“³³

V neposlední řadě bychom ještě rádi zdůraznili vznik vyšších odborných škol a soukromých vysokých škol³⁴. Tyto instituce před rokem 1989 neexistovaly. Jejich vznik má zásadní vliv na přeměnu terciárního vzdělávání v České republice.

System terciárního vzdělávání České republiky prošel řadou změn a inovací. I přesto se však řada odborníků domnívá, že současná podoba terciárního

³¹ URBÁNEK, V. Uplatnění financování podle formule v Evropské unii. In HAMERNÍKOVÁ, B. *Financování vysokých škol v zemích Evropské unie : Sborník ze semináře pořádaného katedrou veřejných financí Vysoké školy ekonomické v Praze*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997, s. 49.

³² *Rozšíření a proměny terciárního vzdělávání* [CD-ROM]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2001.

³³ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 20.

³⁴ Po roce 1999 nabyl účinnosti zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb., který umožnil vznik soukromých vysokých škol. (MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MŮNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 18.)

vzdělávání nebude nadále schopna plnit požadavky moderní společnosti. Proto se v poslední době stále více setkáváme s problematikou reformy systému terciárního vzdělávání.

Nespokojenost se současnou podobou terciárního vzdělávání v České republice ostatně vyplývá i z vyhodnocení odborníků OECD³⁵, které proběhlo v rámci projektu Thematic Review of Tertiary Education^{36,37}. Závěry tohoto hodnocení, které Česká republika obdržela na konci roku 2006, byly zohledněny při tvorbě *Bílé knihy terciárního vzdělávání*. Byly prezentovány především následující problematické body:

- stárnoucí populace → je zapotřebí zvýšit produktivitu práce;
- udržitelný hospodářský rozvoj → je nezbytné přejít k ekonomice tažené inovacemi;
- konkurenceschopnost ve světě znalostní společnosti → základním kapitálem se stává vzdělání;
- sociální soudržnost a mobilita → při nízké mobilitě vede rostoucí návratnost vzdělání k růstu nerovností.³⁸

Nyní si blíže vysvětlíme problematiku ekonomiky tažené inovacemi. Pro srozumitelné objasnění této otázky si připomeňme i princip ekonomiky tažené primárními zdroji a ekonomiky tažené investicemi.

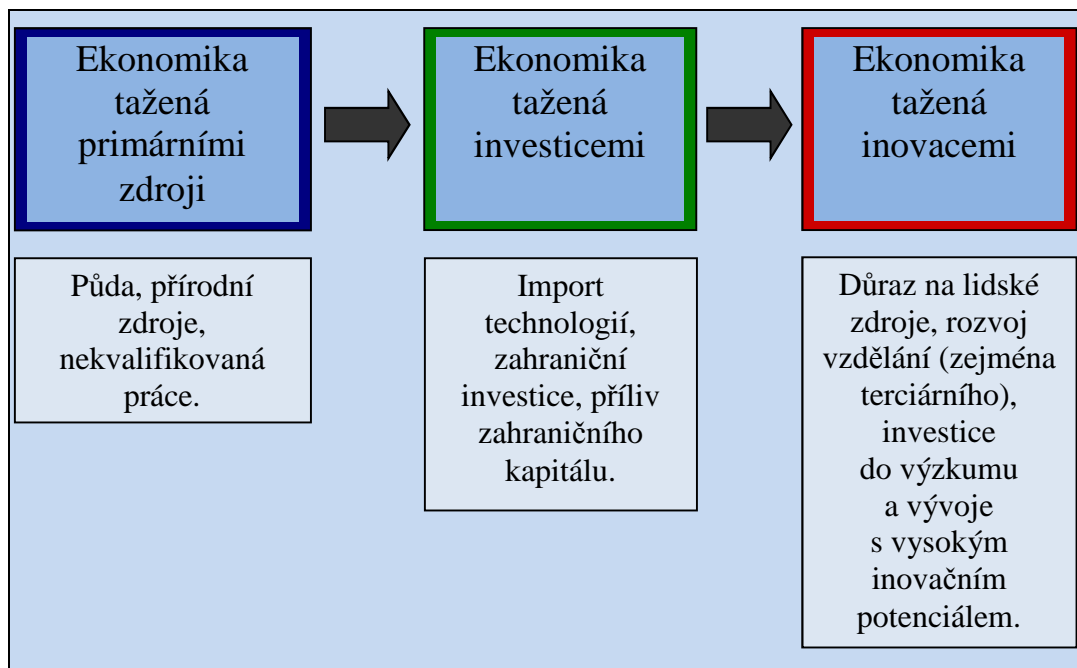
³⁵ Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development) je světová organizace sdružující v současné době 34 ekonomicky nejvyspělejších zemí světa, které projevíly zájem a splnily podmínky stanovené pro členství v OECD. Česká republika je členem OECD od prosince roku 1995, což jí mj. umožňuje účastnit se mezinárodní mnohostranné spolupráce členských zemí OECD v oblasti vzdělávání. (*Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : OECD : Informace o zapojení České republiky do vzdělávacích projektů OECD* [online]. [cit. 19. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/organizace-pro-ekonomickou-spolupraci-a-rozvoj-oecd>>.

³⁶ Projekt OECD Thematic Review of Tertiary Education, kterého se Česká republika aktivně účastnila, byl ukončen na jaře roku 2008. Díky projektu vznikl jedinečný a informačně bohatý dokument o terciárním vzdělávání. (*Centrum pro studium vysokého školství : Rozšiřování výsledku projektu OECD Thematic Review of Tertiary Education* [online]. [cit. 19. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.csvs.cz/seminar/2008_rizeni/2008_rizeni_vs.pdf>.)

³⁷ *Asociace vyšších odborných škol : Bílá kniha terciárního vzdělávání : Očekávaná role vyššího odborného vzdělávání* [online]. [cit. 16. března 2013]. Dostupné na WWW: <www.asociacevos.cz/zapisy/BK_koncept_VOS.ppt>.

³⁸ Tamtéž.

Graf č. 1: Vývojový kontext (M. Porter)

Zdroj: Asociace vyšších odborných škol : *Bílá kniha terciárního vzdělávání : Očekávaná role vyššího odborného vzdělávání* [online]. [cit. 16. března 2013]. Dostupné na WWW: <www.asociacevos.cz/zapisy/BK_koncept_VOS.ppt>. Vlastní úprava.

Na základě informací zveřejněných v *Bílé knize terciárního vzdělávání*³⁹ sdílí názor expertů také většina studentů vysokých škol. V obou případech se přitom nejvíce hovoří o kritice struktury a způsobu financování terciárního vzdělávání. Vedle znalců a studentů se o danou problematiku zajímají i zaměstnavatelé. Ti jsou totiž odkázáni jednak na počet absolventů⁴⁰, kteří každoročně vstoupí na trh práce, a jednak na kvalitu jejich vzdělání. Proto u nich situace vysokého školství vzbuzuje stále větší zájem a i oni požadují změny v systému terciárního vzdělávání.

Než se budeme blíže věnovat otázce reformy terciárního vzdělávání, představme si podrobněji dokument, který v této problematice hraje stěžejní roli. Jde o *Bílou knihu terciárního vzdělávání*. Jako každá publikace vzbudila i tato pochopitelně řadu pozitivních a negativních reakcí.

³⁹ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MŮNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 16.

⁴⁰ Absolventem je student, který řádně dokončil své studium na veřejné nebo soukromé vysoké škole vykonáním státní zkoušky. (KLEŇHOVÁ, M. *Analýza : Ukazatele hodnotící přístup, účast a výstupy z terciárního vzdělávání aneb Kolik vlastně máme studentů - hodně nebo málo?* Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 2007, s. 10.)

1.3 Bílá kniha terciárního vzdělávání

V roce 2007 začalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy intenzivně pracovat na přípravě *Bílé knihy terciárního vzdělávání*, která se měla stát podkladem pro reformu vysokého školství v České republice. V květnu 2008 byla široká veřejnost seznámena s první verzí tohoto dokumentu. Nejednalo se přitom o jeho konečnou podobu. Jednotlivci se mohli po dobu čtyř měsíců aktivně spolupodílet na vytváření konceptu terciárního vzdělávání, a to prostřednictvím zasílání podnětů a komentářů.

Zde je na místě ocenit snahu autorů o otevřený přístup při tvorbě dokumentu. Můžeme bez nadsázky říci, že příprava *Bílé knihy terciárního vzdělávání* byla pojata v demokratickém duchu. Díky zapojení široké veřejnosti do samotné přípravy je v publikaci zformulována řada připomínek a doporučení, které by mohly být v opačném případě opomenuty. Pokud bychom se chtěli přesvědčit o tom, do jaké míry jsou v aktuální verzi *Bílé knihy terciárního vzdělávání* zapracovány podněty ze strany široké veřejnosti, je nám k dispozici i starší verze dokumentu, tj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání – První verze určená k veřejné diskusi*⁴¹.

Veřejná diskuse byla zakončena konferencí v budově Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v listopadu 2008. V lednu 2009 byla *Bílá kniha terciárního vzdělávání* projednána a schválena vládou. Od té doby nedošlo k dalšímu rozšíření nebo inovování publikace.

Dozvěděli jsme se zásadní informace o přípravě a vzniku *Bílé knihy terciárního vzdělávání*. Dále bychom svou pozornost rádi zaměřili na to, o jakou publikaci se vlastně jedná a jaké role zastává. „Bílá kniha je koncepční a strategický dokument, který stanoví, jakým směrem se má terciární vzdělávání v České republice vyvíjet v následujících deseti až dvaceti letech.“⁴² Publikace nám tedy

⁴¹ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání : První verze určená k veřejné diskusi* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/bila_kniha_terciarniho_vzdelavani_prvni_verze.pdf>.

⁴² MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 11.

předkládá ucelený pohled na možný způsob reorganizace systému terciárního vzdělávání s výhledem až do dvaceti let.

Bílá kniha terciárního vzdělávání plní řadu úloh. V publikaci jsou například vyjádřeny potřeby společnosti a očekávání vlády nebo vnějších účastníků od činnosti institucí terciárního vzdělávání. Samotní autoři přitom neposuzují Českou republiku jako uzavřený systém. Naopak se snaží zasadit český systém terciárního vzdělávání do mezinárodního kontextu. Vedle toho poskytuje dokument také koncepční základ pro legislativní změny, které by umožnily naplnit prezentovaná očekávání, nebo znaleckou oporu pro politická rozhodnutí, která by dovolila reformovat systém terciárního vzdělávání.⁴³

Bílá kniha terciárního vzdělávání představuje řadu navrhovaných změn, které by měly vést ke zformování takového systému terciárního vzdělávání, který:

- dovolí vysokým školám a univerzitám poskytovat vzdělání špičkové světové úrovně;
- posílí autonomii vysokých škol a odpovědnost za jejich vlastní rozvoj;
- umožní rozvoj potřebných kulturních a sociálních úloh terciárního vzdělávání;
- umožní studium všem uchazečům, kteří o něj mají zájem;
- posílí zodpovědnost institucí a studentů za kvalitu vyučování a učení;
- naplní očekávání zaměstnavatelů a potřebu společnosti v oblasti kvality a kvantity lidských zdrojů;
- přispěje k produkci nových znalostí a ke zvýšení inovačního potenciálu ekonomiky.⁴⁴

Předpokladem pro naplnění výše uvedených navrhovaných změn je v první řadě nastavení celého systému. Ten by se přitom měl vyznačovat otevřeností a přístupností novým změnám. Takovýto úkol je však poměrně obtížný, a to už jen vzhledem k množství a různorodosti jednotlivých institucí terciárního vzdělávání.

⁴³ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 11.

⁴⁴ Tamtéž, s. 11/12.

„System bude obsahovat různé druhy institucí s rozdílnými aspiracemi, vizemi a cíli, přičemž každá jednotlivá instituce bude naplňovat odlišným způsobem tři zásadní poslání – vzdělávání, výzkum a vývoj, a tzv. třetí roli (tj. službu společnosti v obecnějším pojetí).“⁴⁵

Teoretická stanoviska jsou poměrně pevně daná, jejich realizace však pochopitelně není snadná. V první řadě je nezbytné, aby byl vhodným způsobem nastaven systém řízení. Klíčovým požadavkem je dále samotná finanční otázka. „Hlavním nástrojem pro vznik takto strukturovaného systému terciárního vzdělávání, ale zároveň předpokladem pro jeho fungování, je vhodné nastavení finančních toků jak mezi státem a jednotlivými institucemi terciárního sektoru vzdělávání, tak mezi těmito institucemi a jednotlivci (popř. i mezi vzdělávacími a jinými/dalšími společenskými institucemi).“⁴⁶

⁴⁵ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MŮNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 12.

⁴⁶ Tamtéž, s. 12.

2 Financování terciárního vzdělávání v České republice

2.1 Organizace financování terciárního vzdělávání

Dříve než se budeme věnovat samotné problematice organizace financování terciárního vzdělávání, ujasněme si nejprve terminologická stanoviska. V rámci této práce je často užíváno slovních obrátů „veřejné prostředky“ nebo „prostředky z veřejných zdrojů“. S těmito výrazy do značné míry souvisí pojem veřejných výdajů, který si stručně objasníme.

Touto problematikou se zabývají B. Hamerníková a A. Maaytová, které definují veřejné výdaje následujícím způsobem: „Na veřejné výdaje lze nahlížet jako na tok finančních prostředků, které jsou v rámci veřejné rozpočtové soustavy alokovány na realizaci fiskálních funkcí státu na principu nenávratnosti a neekvivalence.“⁴⁷ Dle J. Pekové lze říci, že veřejnými výdaji jsou financovány veřejné potřeby. „Veřejné výdaje představují vztahy rozdělení a užití veřejných rozpočtů a ostatních peněžních mimorozpočtových fondů v rozpočtové soustavě. Prostřednictvím veřejných výdajů se financují netržní činnosti státu a územní samosprávy v souvislosti s decentralizací některých funkcí státu na územní samosprávu.“⁴⁸

Oblast terciárního vzdělávání je financována především z veřejných prostředků. Pro tyto účely je ze státního rozpočtu vymezen určitý finanční obnos. Ten je přidělen Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, které ho pak následně rozdělí mezi jednotlivé instituce terciárního vzdělávání. Za tímto přerozdělováním se však skrývá řada komplikovaných postupů. Proto v rámci této části práce podrobněji nastíníme, jak vlastně funguje samotný proces toku finančních prostředků na vysokoškolské vzdělávání.

Předtím se krátce zaměříme na pojem státního rozpočtu. Co je to vlastně státní rozpočet? Ačkoliv je obecně známo, co se za tímto výrazem skrývá, je poměrně těžké ho definovat. To dokazuje i řada rozmanitých vymezení daného

⁴⁷ HAMERNÍKOVÁ, B.; MAAYTOVÁ, A. aj. *Veřejné finance*. 2. aktual. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 74.

⁴⁸ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance : Teorie a praxe v ČR*. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 222.

pojmu pocházejících od nejrůznějších autorů. Hlavní důvod nejednotného určení přitom spočívá v tom, že u státního rozpočtu vystupuje do popředí jeho hospodářská i státoprávní stránka.

Státní rozpočet představuje z ekonomického hlediska „nástroj pro rozdělování větší nebo menší části národního důchodu v peněžním vyjádření“.⁴⁹ R. Holman chápe státní rozpočet jako bilanci vládních příjmů a vládních výdajů.⁵⁰ Dle díla *Základy ekonomie*⁵¹, stejně jako dle díla *Moderní ekonomie*⁵², je státní rozpočet vymezen jako centralizovaný fond finančních prostředků. V díle *Ekonomie a ekonomika* je státní rozpočet v elementární podobě pojímán jako účet, ve kterém jsou na jedné straně příjmy a na druhé straně výdaje.⁵³ V publikaci je dále doplněno, že státní rozpočet je nejdůležitější součástí soustavy veřejných rozpočtů. H. Marková a R. Boháč definují státní rozpočet jako centralizovaný peněžní fond, který zajišťuje financování některých funkcí státu a k tomuto záměru soustřeďuje rozpočtové příjmy k financování výdajů státu.⁵⁴

Nyní si nastiňme samotný proces toku finančních prostředků na vysokoškolské vzdělávání, k čemuž nám pomůže grafické znázornění⁵⁵ na následující straně.

⁴⁹ MARKOVÁ, H.; BOHÁČ, R. *Rozpočtové právo*. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 1.

⁵⁰ HOLMAN, R. *Ekonomie*. 4. aktual. vyd. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 695.

⁵¹ SOJKA, M.; PUDLÁK, J.; PŮLPÁN, K. *Základy ekonomie : Úvod do ekonomie pro gymnázia*. Praha : Vyšehrad, 1994, s. 78.

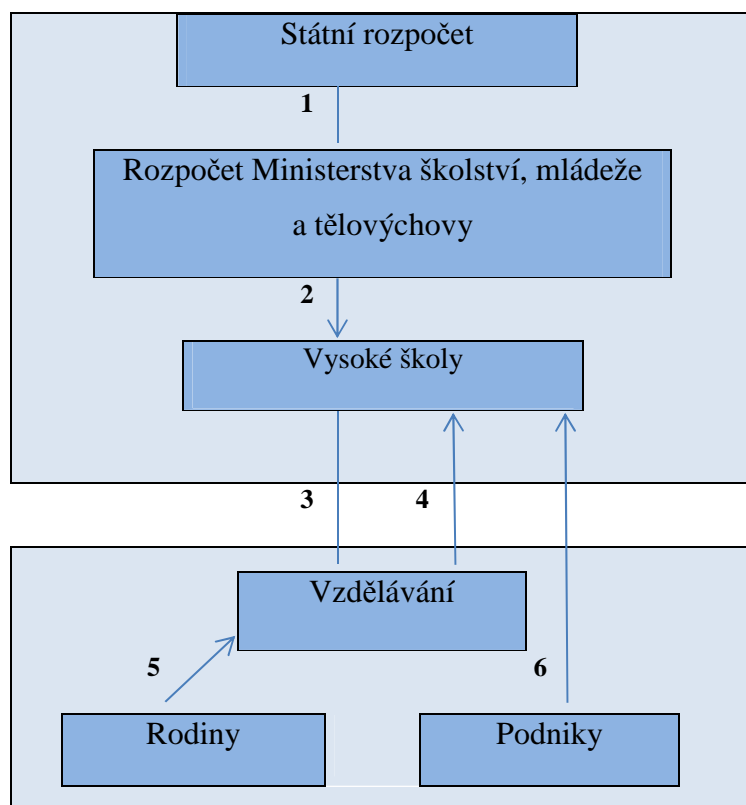
⁵² KONEČNÝ, B.; SOJKA, M. *Moderní ekonomie*. Praha : Economia, 1991, s. 163.

⁵³ VLČEK, J.; BEDNAŘÍKOVÁ, M.; KOŠTEKOVÁ, V. aj. *Ekonomie a ekonomika*. 3. vyd. Praha : ASPI, 2005, s. 455.

⁵⁴ MARKOVÁ, H.; BOHÁČ, R. *Rozpočtové právo*. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 2.

⁵⁵ Graf č. 2: Tok finančních prostředků na vysokoškolské vzdělávání.

Graf č. 2: Tok finančních prostředků na vysokoškolské vzdělávání

Zdroj: URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 131.
Vlastní úprava.

Číslo 1 značí částku přidělovanou ze státního rozpočtu na vzdělávání. Číslo 2 představuje částku rozdělovanou Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na výdaje vysokoškolského vzdělávání. Číslo 3 charakterizuje částku v hodnotě stipendií vyplácených studentům. Číslo 4 oproti tomu vypovídá o platbách studentů za stravování a ubytování. Číslo 5 značí částku charakterizující výdaje rodin na vzdělávání. Číslo 6 představuje hodnotu plateb podniků vysokým školám za výzkumnou činnost.

Pojďme důkladněji objasnit tok finančních prostředků na vysokoškolské vzdělávání v České republice. Ze státního rozpočtu je vymezen jistý finanční obnos určený na terciární vzdělávání. Tento finanční obnos se stává součástí rozpočtu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které dané finanční prostředky dále přerozdělí jednotlivým vysokým školám.

System přitom není nastaven tak, že by každá vysoká škola obdržela finanční prostředky ve shodné výši. Jednotlivým institucím terciárního vzdělávání je přidělena rozdílná částka, a to na základě řady kritérií (jedním z nich může být například počet studentů). S přidělenými finančními prostředky pak instituce dále hospodaří samy, a to po dobu jednoho kalendářního roku. Co se týče stanovení příspěvku ze státního rozpočtu, „zde se berou v úvahu pouze studia, která se započítávají do výpočtu příspěvku veřejným vysokým školám ze státního rozpočtu, rozpočtové kapitoly 333-MŠMT.“⁵⁶

Jedním z výdajů vysokých škol, na který je upozorněno, jsou stipendia, která jednotlivé školy vyplácí svým studentům. Jedná se například o sociální stipendia, stipendia na podporu ubytování nebo stipendia za vynikající studijní výsledky.

Oproti tomu jedním z příjmů vysokých škol, který je zdůrazněn, jsou platby studentů za stravování a ubytování. Dalším příjmem vysokých škol jsou například platby podniků za výzkumnou činnost. V případě finanční podpory ze strany podniků připomeňme ještě hmotnou či finanční podporu zaměstnavateli absolventů jednotlivých škol, nebo podniků, ve kterých je provozována odborná praxe studentů.⁵⁷

V neposlední řadě není opomenuta ani úloha rodin, které investují do vzdělávání svých dětí. Mnohdy se přitom může jednat o nezanedbatelný finanční obnos.

Věnujme pozornost otázce přidělování finančních prostředků jednotlivým vysokým školám. Typ mechanismu financování vysoké školy odpovídá podle V. Urbánka do značné míry tomu, jakou formou je příslušná vysoká škola organizována⁵⁸. Proto v díle *Financování vysokého školství* představuje čtyři hlavní formy organizace vysokoškolských institucí – kolegiální, politickou, byrokratickou a tržní:

⁵⁶ KLEŇHOVÁ, M. *Analýza : Ukazatele hodnotící přístup, účast a výstupy z terciárního vzdělávání aneb Kolik vlastně máme studentů - hodně nebo málo?* Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 2007, s. 8.

⁵⁷ HENDRICHOVÁ, J. Základní údaje z mezinárodního srovnání financování školství. In HAMERNÍKOVÁ, B. *Financování vysokých škol v zemích Evropské unie : Sborník ze semináře pořádaného katedrou veřejných financí Vysoké školy ekonomické v Praze.* Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997, s. 60.

⁵⁸ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství.* Praha : Oeconomica, 2007, s. 132.

- kolegiální forma vychází z předpokladu tradičního pojetí vysoké školy, tedy autonomního sdružení pedagogů a vědců, kteří se rozhodují na základě vzájemné dohody;
- politická forma má také značnou míru autonomie, ale rozhodují se skupiny pedagogů se společnými zájmy, a to prostřednictvím vyjednávání a dohod v politické rovině;
- byrokratická forma představuje řízení silně hierarchicky organizované vysoké školy skupinou profesionálních úředníků, kteří jsou ovlivněni státními orgány;
- v tržní formě je vysoká škola zaměřena na prodej služeb, tj. výuky a výzkumu, ve společenském prostředí.⁵⁹

Stejně tak jako existují čtyři různé typy modelů organizace vysokých škol, můžeme rozlišit čtyři typy způsobu jejich financování. Na problematiku obou zmíněných faktorů se podrobněji podívejme prostřednictvím tabulky⁶⁰ uvedené na následující straně.

⁵⁹ CLARK, B. R. The Higher Education System : Academic Organisation in Cross-National Perspective. In URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 132.

⁶⁰ Tabulka č. 3: Organizace a financování vysokých škol.

Tabulka č. 3: Organizace a financování vysokých škol

		A	B	C	D
	Model VŠ Model financování	<u>Kolegiální</u> Autonomní společenství učitelů a vědců; rozhodování souhlasem.	<u>Politický</u> Skupiny učitelů a vědců spojených zájmy; rozhodování politického typu.	<u>Byrokratický</u> Škola řízena silnou administrativou s řadou vnějších vlivů.	<u>Tržní</u> Rozhodování je založeno na tržním chování instituce.
1	Příjmy z vlastního investování, z darů, nadací; málo vnějších signálů.	často	často	málokdy	často
2	Všeobecný státní příspěvek; velká pravomoc pro rozhodování; málo signálů.	často	často	velmi zřídka	někdy
3	Podrobně rozčleněný státní příspěvek; malá pravomoc pro rozhodování; mnoho signálů.	zřídka	zřídka	vždy	velmi zřídka
4	Škola generuje své příjmy jako komerční organizace; signály přicházejí od zákazníků.	málokdy	málokdy	velmi zřídka	vždy

Zdroj: URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 133.

Vlastní úprava.

První model financování spočívá v tom, že příjmy vysoké školy pramení z vnějších zdrojů. Jde například o investování, nebo pronajímání budov a zařízení. Jako další zdroj příjmů jsou chápány příspěvky různých nadací nebo dary od sponzorů. Díky tomu přichází na vysokou školu málo vnějších signálů, tj. pokynů pro chování.

V případě druhého modelu financování obdrží vysoká škola od státu všeobecný příspěvek. Sama má přitom velkou pravomoc rozhodovat o jeho využití, které by mělo být pochopitelně co nejehospodárnější. Stejně tak množství signálů předávaných vysoké škole není velké.

Za okolností třetího modelu financování obdrží vysoká škola od státu podrobně rozčleněný příspěvek, kde je pevně stanoveno, jak s danou finanční podporou naložit. Vysoká škola dostává mnoho signálů, které musí dodržet. Oproti předchozímu modelu je tak její chování do velké míry řízeno zvenčí.

Ve čtvrtém modelu financování se vysoká škola prezentuje jako komerční organizace. Lze říci, že své příjmy získává za pomoci obchodních taktik. Součástí takovýchto příjmů může být do jisté míry i školné⁶¹, které škola vybírá od svých studentů. Na základě charakteru školy signály přicházejí od zákazníků.

„V praktickém světě není možné najít žádný z modelů organizace vysoké školy nebo jejího financování v čisté podobě.“⁶² V současné době se ve vyspělých zemích setkáváme s kombinacemi různých organizačních uspořádání vysokých škol, stejně tak jako s různými způsoby financování. Podle V. Urbánka se nejčastěji objevují kombinace A2 nebo B2 společně s A1 nebo B1; vedle toho se stále více začíná rozmáhat kombinace D4.⁶³

⁶¹ Poplatek za navštěvování školy. Vztahuje se na školy, které podle zákona neposkytují bezplatné vzdělávání (tj. školy s jiným zřizovatelem než stát, kraj, obec nebo svazek obcí). V ČR se platí školné v soukromých školách všech úrovní, včetně soukromých vysokých škol, ale v určité formě také v mateřských školách a v základních uměleckých školách („úplata za vzdělávání“ podle vyhlášky MŠMT ČR č. 71/2005 Sb.). (PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. aktual. a rozšíř. vyd. Praha : Portál, 2009, s. 298.)

⁶² URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 133.

⁶³ Tamtéž, s. 134.

2.2 Financování podle formule

Objasnili jsme si, jak funguje proces toku finančních prostředků na vysokoškolské vzdělávání. Finanční prostředky jsou vymezeny ze státního rozpočtu a přiděleny Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, které je rozdělí mezi jednotlivé vysoké školy. Vysvětlili jsme si také, že každá instituce obdrží odlišný objem finančních prostředků, a to na základě posouzení řady nejrůznějších kritérií.

Kdo rozhoduje o tom, kolik finančních prostředků obdrží jednotlivé vysoké školy? Jakým způsobem probíhá proces jejich přidělování? Jaká kritéria jsou při tomto procesu zohledněna? Pojďme se na tuto problematiku podívat blíže a objasněme si tak odpovědi na uvedené otázky. K tomu nám vypomůže ozřejmění problematiky tržně orientovaného přístupu financování podle formule.

„V oblasti státního příspěvku vysokým školám se vlády snaží zavést tržní přístupy vytvořením nových alokačních mechanismů, které obsahují finanční pobídky k určitému typu chování instituce.“⁶⁴ Zjednodušeně je možné říci, že díky finančním nástrojům lze ovlivnit aktivity a směry, kterými se bude daná vysoká škola dále ubírat.

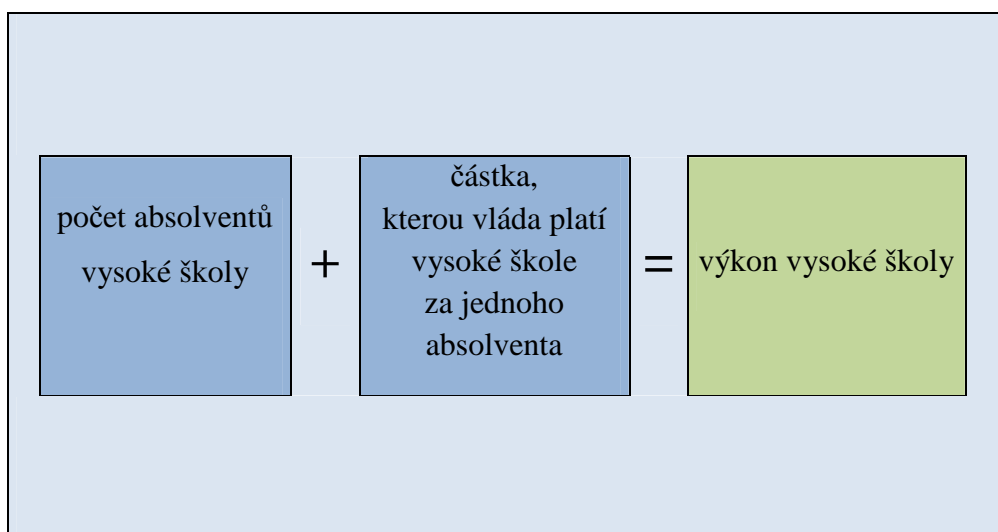
Jak popisuje V. Urbánek v díle *Financování vysokého školství*, alokačními mechanismy státních prostředků na vysoké školy jsou více či méně složité formule, jejichž základem je výkon vysoké školy.⁶⁵ Výkon vysoké školy je možné vypočítat – k objasnění této problematiky nám vypomůže grafické znázornění⁶⁶ nacházející se na následující straně.

⁶⁴ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 134.

⁶⁵ Tamtéž, s. 134.

⁶⁶ Graf č. 3: Výpočet výkonu vysoké školy.

Graf č. 3: Výpočet výkonu vysoké školy

Zdroj: URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 134.
Vlastní úprava.

Abychom mohli vypočítat výkon vysoké školy, potřebujeme na jedné straně počet absolventů vysoké školy a na druhé straně částku, která je vysoké škole přiznána právě za jednoho absolventa. Objem finančních prostředků určený vysoké škole je tedy ve své podstatě vypočten na základě počtu absolventů dané instituce.

Konkrétně vláda pak rozhoduje o tom, za jaký počet absolventů budou získány finanční prostředky příslušející dané vysoké škole, a především o tom, jaké výše budou dosahovat. Vláda by přitom neměla opomenout rozdílnou nákladnost spojenou se studiem v rámci jednotlivých studijních oborů.

Poté, co je formule pevně stanovena, je daná vysoká škola seznámena s tím, jaké finanční prostředky od státu obdrží. Po přidělení peněz může sama rozhodovat o tom, jak je využije. Záleží pouze na ní, jakým způsobem bude s penězi hospodařit. Jedná se přitom o časové rozmezí jednoho roku. Vysoká škola si sama rozhodne například i o tom, do jaké míry rozdělí přidělené fondy na výuku a na výzkum.

Jak dále uvádí V. Urbánek, ve formulí je často uveden počet studentů vysoké školy místo počtu absolventů. Tato záměna bývá často kritizována,

protože se vrací k financování studentů, tj. tzv. vstupů. Oproti tomu v případě absolventů jde o tzv. výstupy.⁶⁷

Uvedení počtu studentů místo počtu absolventů má pochopitelně i svá odůvodnění. Zastánci tohoto přístupu hovoří především o tom, že by při financování založeném na počtu absolventů bylo nezbytné stanovit rozdílnou výši finančních prostředků podle délky a úrovně studia. Dále upozorňují například na to, že by systém financovaný podle formule založené na počtu absolventů byl velmi citlivý na vlivy změn v počtech studentů jednotlivých oborů.⁶⁸

Oproti financování podle formule založené na počtu absolventů bere financování podle formule založené na počtu studentů v potaz i řadu jiných veličin. To je na jedné straně pozitivem, na straně druhé negativem. Odborníci se shodují na tom, že stanovení výše státního příspěvku vysokým školám může být velmi náročné, a to právě díky tomu, že je k výpočtu zapotřebí řada informací. Pokud nejsou údaje kompletní, mohou tak být vysokým školám přidělovány finanční prostředky na základě neobjektivních odhadů.⁶⁹

Zaměříme svou pozornost ještě krátce na obecná pozitiva a negativa financování podle formule. Mezi hlavní výhody rozdělování státního příspěvku jednotlivým institucím vysokoškolského systému podle formule patří podle V. Urbánka to, že pomocí dané formule je možné vyvolat chování vysoké školy v řadě uvedených směrů, například:

- zvýšená výkonnost vysoké školy (kupříkladu ocenění zvýšeného počtu studentů);
- efektivnost vysoké školy (zdůraznění parametrů obecně považovaných nebo stanovených za parametry efektivnosti);
- zprůhlednění velikosti příspěvku vysoké škole;
- spravedlivé určení příspěvku institucím stejného nebo podobného typu (za stejného absolventa obdrží instituce stejnou cenu);
- vytvoření zodpovědnosti vůči financujícímu orgánu;
- podpora všeobecného nebo speciálního rozvoje vysoké školy;

⁶⁷ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 134/135.

⁶⁸ Tamtéž, s. 135.

⁶⁹ Tamtéž, s. 136.

- podpora rychlého dokončování kurzů studenty (omezení financování vysoké školy při překročení stanovené nebo dohodnuté doby studia);
- finanční samostatnost vysoké školy (samostatné rozhodování o rozdělení získaných finančních prostředků).⁷⁰

Oproti tomu mezi hlavní nedostatky financování podle formule patří absence kontroly kvality. Stát vkládá své finanční prostředky do vzdělávání, ale není schopen dohlédnout na kvalitu výuky, která je budoucímu absolventovi dané vysoké školy poskytována.

Financování podle formule by mělo být jednoznačně spojeno s kontrolou kvality poskytnutého vzdělávání. Na základě této myšlenky je nabídnuta řada možných řešení. Podle odborníků by si měl hodnocení kvality zajistit sám stát, například prostřednictvím jiného orgánu jím pověřeného, anebo by kvalitu vzdělávání měly kontrolovat jednotlivé vysoké školy mezi sebou.⁷¹ Hovoříme tedy o možnosti interní nebo externí kontroly kvality. Je pravděpodobné, že pokud by bylo možné garantovat kvalitu poskytnutého vzdělávání, byla by tím posílena i váha samotných absolventů.

Další negativní reakce na představený systém financování mohou vzbuzovat zastaralé informace o počtu absolventů nebo studentů (s ohledem na to, jaké počty jsou ve formuli uváděny jako měřítko výstupu). Uvedená data totiž často pocházejí částečně nebo zcela z minulého období. Jako dílčí řešení tohoto problému se nabízí varianta kontraktového, tj. smluvního financování. Tento způsob financování spočívá v tom, že „Vysoká škola uzavírá na každé finanční období smlouvu s příslušným vládním orgánem (např. ministerstvem školství) o počtu a složení absolventů, které v daném období vyprodukuje.“⁷²

V rámci smluvního financování uzavírá stát s jednotlivými vysokými školami smlouvy omezující výši možných vyplacených příspěvků. Tím se tyto kontrakty stávají jistou ochranou pro stát. Pokud by vysoké školy splnily

⁷⁰ URBÁNEK, V. Uplatnění financování podle formule v Evropské unii. In HAMERNÍKOVÁ, B. *Financování vysokých škol v zemích Evropské unie : Sborník ze semináře pořádaného katedrou veřejných financí Vysoké školy ekonomické v Praze*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997, s. 50/51.

⁷¹ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 136/137.

⁷² Tamtéž, s. 137.

předepsaná kritéria a získaly by nárok na zvýšení přidělených finančních prostředků, měl by jim je stát vyplatit. Kdyby k takovému scénáři ale došlo na všech vysokých školách, byly by jejich společné požadavky nad rámec finančních možností státu, resp. Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Neopomeňme, že rozpočet ministerstva⁷³ je však omezen objemem finančních prostředků, který mu byl přidělen ze státního rozpočtu.

Abychom neopomenuli žádná terminologická hlediska, zaměříme se na pojem normativního financování. Tento termín je synonymním pojmenováním pro financování podle formule. Dále pak představme pojem normativ, což je pojmenování pro výši finančního příspěvku na jednoho studenta, kterou daná instituce terciárního vzdělávání obdrží od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. S užitím pojmů normativní financování a normativ se hojně setkáváme například v *Bílé knize terciárního vzdělávání* nebo v publikaci *Rozšíření a proměny terciárního vzdělávání*. Oproti tomu V. Urbánek upřednostňuje užívání výrazu financování podle formule.

Na závěr ještě doplňme, že financování vysokých škol s využitím formulí čili normativní financování „umožňuje kontrolovat a zlepšovat efektivnost využití veřejných zdrojů v terciárním vzdělávacím sektoru, umožňuje reagovat na nároky státní vzdělávací politiky i na požadavky trhu práce, umožňuje kontrolovat kvalitu vzdělávání a umožňuje financovat rozmanité vzdělávací a vědeckovýzkumné aktivity v různých oborech.“⁷⁴

⁷³ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

⁷⁴ URBÁNEK, V. Uplatnění financování podle formule v Evropské unii. In HAMERNÍKOVÁ, B. *Financování vysokých škol v zemích Evropské unie : Sborník ze semináře pořádaného katedrou veřejných financí Vysoké školy ekonomické v Praze*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997, s. 57.

2.3 Charakteristika financování terciárního vzdělávání

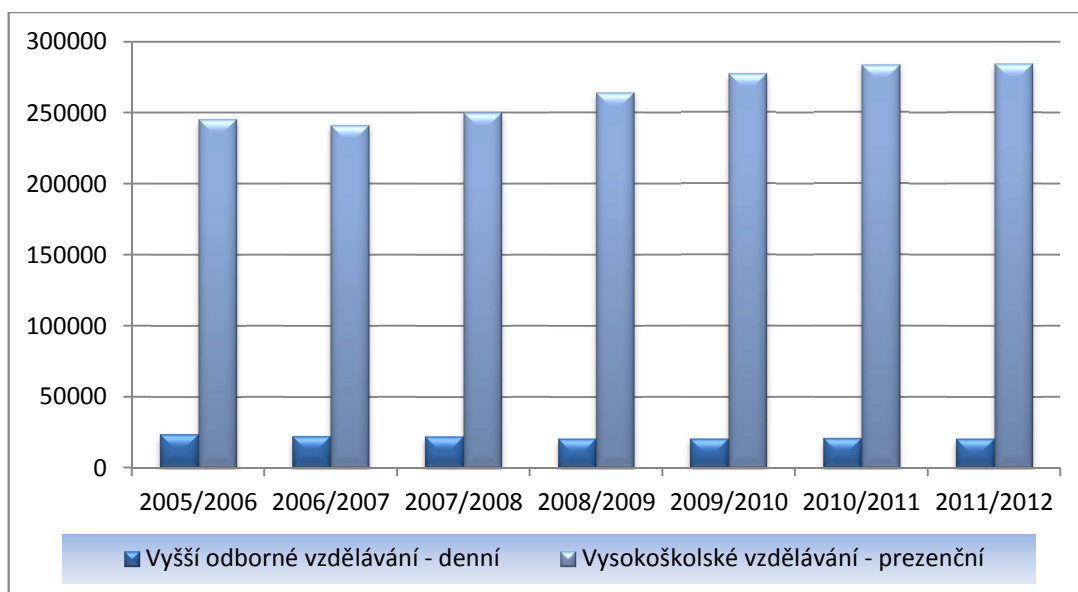
V předchozích částech této práce jsme byli seznámeni s charakteristickým rysem financování terciárního vzdělávání v České republice, kterým je příjem finančních podpory především z veřejných prostředků. Za hlavní zdroj financování terciárního vzdělávání je považován stát.

V současné době nadále převládá tendence rostoucího počtu studentů v oblasti terciárního vzdělávání. Tím dochází k neustálému zvyšování finanční náročnosti tohoto sektoru. Na základě zvyšujícího se počtu studentů by mělo docházet k navyšování objemu prostředků určených terciárnímu vzdělávání. Zdroje každé společnosti jsou ale omezené a kvůli tomu není možné přispívat do jednotlivých sektorů finančními prostředky v odpovídající výši. „Zejména ve školství je problémem vymezení množství disponibilních prostředků, které zabezpečí dostatečné vzdělání celé společnosti.“⁷⁵

V rámci celé práce je diskutováno o zvyšujícím se počtu studentů v oblasti terciárního vzdělávání. Zaměříme se proto nyní na konkrétní analýzu vývoje počtu studentů terciárního vzdělávání v České republice. Rozbor se bude vztahovat na studenty vyšších odborných škol denního studia a studenty vysokých škol prezenčního studia. V potaz přitom bude bráno posledních sedm akademických let, tj. 2005/2006, 2006/2007, 2007/2008, 2008/2009, 2009/2010, 2010/2011 a 2011/2012.

⁷⁵ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 11.

Graf č. 4: Počet studentů v terciárním vzdělávání

Zdroj: Český statistický úřad : *Vzdělávání* [online]. [cit. 15. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vzdelavani>>. Vlastní úprava.

V uvedeném grafickém znázornění⁷⁶ je ilustrován počet studentů vyššího odborného vzdělávání (denní studium) a vysokoškolského vzdělávání (prezenční studium). Svoji pozornost věnujme nejdříve analýze počtu studentů vyšších odborných škol.

V průběhu let 2005 a 2012 se počet studentů vyšších odborných škol denního studia poměrně snížil, a to přibližně o tři tisíce. Zatímco v letech 2005/2006 studovalo na vyšších odborných školách 23 881 studentů, v letech 2011/2012 čítal počet studentů 20 737.

Jedinou výjimku tvořil přelom let 2010/2011, kdy došlo oproti předchozím letům k nepatrnému nárůstu počtu studentů o více než pět set. Na přelomu let 2011/2012 počet studentů opětovně klesl.

Co se týče studentů vysokých škol prezenčního studia, jejich počet se během let 2005 až 2012 jednoznačně navýšil. Výjimku tvořil pouze přelom let 2006/2007. V letech 2005/2006 čítaly vysoké školy při prezenčním studiu 245 457 studentů. V letech 2006/2007 se počet studentů snížil o více než čtyři tisíce. V této době navštěvovalo vysoké školy 241 151 studentů.

⁷⁶ Graf č. 4: Počet studentů v terciárním vzdělávání.

V následujících letech se počet studentů prezenčního studia vysokých škol neustále zvyšoval: v letech 2007/2008 se jednalo o 250 269 studentů, v letech 2008/2009 o 264 304 studentů, v letech 2009/2010 o 277 184 studentů a v letech 2010/2011 o 283 486 studentů. V letech 2011/2012 hovoříme o 284 558 studentech.

Stát si bezpochyby uvědomuje důležitost terciárního vzdělání, ale veřejné finanční prostředky České republiky musí být použity také na finanční zabezpečení řady dalších oblastí. Vedle požadavků vzdělávací soustavy je zapotřebí obstat například nároky na financování sociálního systému, vyžadujícího finanční prostředky kupříkladu na starobní důchody nebo jiné sociální dávky. Lze říci, že „pro 20. století ale i pro začátek 21. století je charakteristická výrazná dynamika růstu veřejných výdajů, zejména od druhé poloviny 20. století, která velmi často předstihuje dynamiku růstu veřejných příjmů“.⁷⁷

Státní orgány i jednotlivé instituce terciárního vzdělávání se proto musí vyrovnat s rostoucími veřejnými výdaji a zároveň s omezenými státními zdroji. Co se týče omezenosti státních zdrojů, nabízí tato problematika dvě stěžejní východiska. Na jedné straně by měla být vyvíjena snaha o optimální využívání těchto omezených zdrojů, na straně druhé existuje možnost vyhledat i jiné potenciální zdroje financování.⁷⁸ Než budeme věnovat pozornost této otázce, zaměřme se nejprve na hlavní důvody určující financování terciárního vzdělávání z veřejných prostředků.

Vzdělání obecně, tedy i vysokoškolské vzdělání, je řazeno mezi smíšené statky. Jak uvádí R. A. Musgrave a P. B. Musgraveová, existují soukromé statky, jejichž užitek se plně internalizuje (rivalitní statky) a veřejné statky, jejichž užitek je plně externí (nerivalitní statky).⁷⁹ Smíšené statky jsou pak takové, které mají vlastnosti soukromého i veřejného statku. Jak dále uvádějí zmínění autoři, lze v případě vzdělání říci, že z něho plyne osobní užitek samotnému jedinci, ale zároveň i ostatním, kteří díky tomu žijí ve vzdělanější společnosti.

⁷⁷ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance : Teorie a praxe v ČR*. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 223.

⁷⁸ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 128.

⁷⁹ MUSGRAVE, R. A.; MUSGRAVEOVÁ, P. B. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha : Management Press, 1994, s. 45.

Uvedenou problematiku dále objasňují P. M. Jackson a C. V. Brown: „Například vzdělání a zdravotnictví obsahují obecně prvek ze soukromé spotřeby jednotlivců a zároveň prvek prospěchu z veřejné spotřeby nebo externality, který požívají ostatní členové komunity.“⁸⁰ Jako jeden z dalších důvodů k tomu, aby bylo financování vysokoškolského vzdělávání v jisté míře zajišťováno státem, vidí V. Urbánek právě kladné externality, tj. společenské užítky, které má společnost ze vzdělaného jedince.⁸¹ Z ekonomického pohledu jde přitom zejména o faktor růstu kvalifikované pracovní síly, který přispívá k rozvoji celé společnosti.

Za další předpoklad pro financování z veřejných zdrojů mohou být považovány možné problémy s financováním ze zdrojů soukromých, a to, jak je uvedeno v díle *Financování vysokého školství*, hned z několika důvodů:

- Jedinec si před začátkem studia není vědom svých schopností studovat a studium řádně dokončit, nezná budoucí trh práce a tím pádem není schopen ani odhadnout výdělek ve zvoleném oboru. Díky těmto a dalším důvodům se pro něj vzdělání stává rizikovou investicí.
- I když si jedinec vybere obor vzdělání na základě rozboru budoucích nákladů a výnosů, nemusí mít k dispozici prostředky, aby mohl svoji volbu realizovat. Pokud si uchazeč nebude mít možnost zapůjčit prostředky na své studium za přijatelných podmínek, do vzdělání neinvestuje.
- Nelze opomenout požadavek rovnosti přístupu k terciárnímu vzdělání. V tomto případě rozlišujeme mezi ekonomickým a mimoekonomickým charakterem požadavku:
 - za ekonomický aspekt je považováno, že by jedinci z chudších sociálních vrstev nemohli studovat, a díky tomu by byly pro společnost ztraceny jejich schopnosti;

⁸⁰ JACKSON, P. M.; BROWN, C. V. *Ekonomie veřejného sektoru*. Praha : Eurolex Bohemia, 2003, s. 103.

⁸¹ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 125.

- o mimoekonomickým aspektem je myšleno, že na vzdělání má nárok každý, a to bez ohledu na ekonomickou a sociální pozici.⁸²

V posledních letech se v řadě zemí diskutuje o možném snížení podílu státu na financování terciárního vzdělávání a tím pádem o nezbytném navýšení podílu soukromého sektoru na tomto financování. Jedním z hlavních důvodů těchto diskusí je fakt, že stát má řadu výloh a jeho zdroje jsou omezené. Proto není možné zaručit, že stát zachová výši příspěvků do školství. Ba naopak, lze uvažovat i o možném snižování investic do vzdělávání. Tento problém je klíčovým tématem řady posledních let i v České republice, a proto se stále častěji hovoří o reformě terciárního vzdělávání.

V odborné literatuře je představena řada kroků, které by bylo vhodné uskutečnit, aby bylo dosaženo zmíněné reformy. My se pro účely této práce zaměříme především na aspekty financování. Pro nedostatek veřejných zdrojů se nabízí možnost zapojit do oblasti terciárního vzdělávání více soukromých zdrojů. V takovém případě by se jednalo o tzv. vícezdrojové financování. Dle *Bílé knihy terciárního vzdělávání* je žádoucí:

- vytvořit příznivější podmínky pro spolupráci s aplikační sférou;
- zavést vhodný model finanční spoluúčasti studentů zvyšující zainteresovanost vysokých škol na uplatnění absolventů;
- přijímat více zahraničních studentů;
- zmenšit sociální bariéry v přístupu k vysokoškolskému vzdělání.⁸³

Finanční spoluúčast studentů je zejména v poslední době velmi diskutovanou otázkou, na kterou existuje řada různorodých odpovědí. Autoři *Bílé knihy terciárního vzdělávání* navrhuje jako možné řešení vytvoření účinného systému finanční pomoci studentům (prostřednictvím studijních grantů či studijních půjček). Oproti tomu připomínáme myšlenku V. Urbánka, který naráží na problematiku požadavku rovnosti přístupu k terciárnímu vzdělání a na jeho možné ohrožení například v důsledku zavedení platby školného.

⁸² URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 125/126.

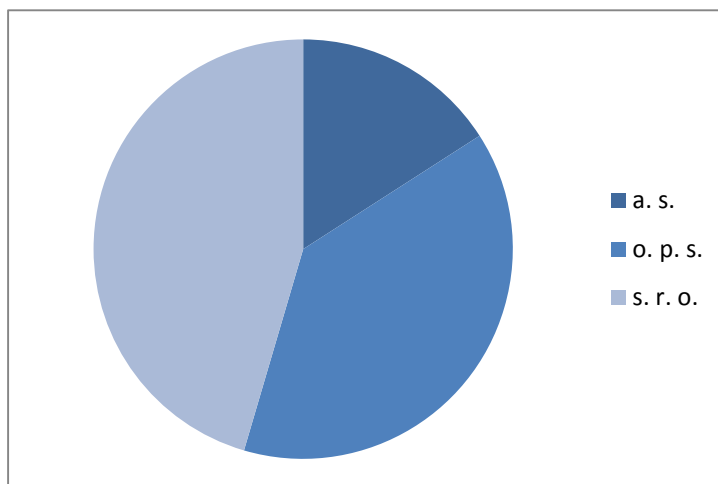
⁸³ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MŮNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 19.

2.4 Financování soukromých vysokých škol

V současné době se studenti v České republice mohou rozhodnout, jaký typ instituce budou v rámci terciárního vzdělávání navštěvovat. Mohou si zvolit mezi veřejnou nebo soukromou vysokou školou. Z ekonomického pohledu je přitom pro studenty rozhodující, zda budou do svého studia investovat v podobě platby školného nebo nikoliv.

Po roce 1999 nabyl účinnosti Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb., který umožnil vznik soukromých vysokých škol.⁸⁴ Ty mají statut a.s., tj. akciové společnosti, o.p.s., tj. obecně prospěšné společnosti nebo s.r.o., tj. společnosti s ručením omezeným. Z celkového počtu 44 soukromých vysokých škol v České republice má 7 škol statut a. s., 17 škol disponuje statutem o. p. s. a 20 škol má statut s. r. o.

Graf č. 5: Statuty soukromých vysokých škol

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : *Přehled vysokých škol* [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-vysokych-skol>>.

Vlastní úprava.

⁸⁴ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 18.

Oproti veřejným vysokým školám hradí studenti soukromých vysokých škol své studium v podobě platby školného. Omezení výše školného přitom není nijak legislativně ošetřeno. „Úroveň školného je poměrně rozdílná na jednotlivých školách a můžeme odhadovat, že jeho výše odráží poptávku po typu vzdělání, které daná škola nabízí, kvalitu vzdělání, finanční náročnost realizace jednotlivých studijních programů a další faktory.“⁸⁵

Školné tvoří značnou část příjmů soukromých vysokých škol. Vedle toho mají tyto instituce terciárního vzdělávání nárok také na poskytnutí dotace ze státního rozpočtu. Tuto možnost upravuje Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb. následujícím způsobem: „Ministerstvo může poskytnout soukromé vysoké škole působící jako obecně prospěšná společnost dotaci na uskutečňování akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, s nimi spojenou vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost.“⁸⁶

Jak uvádí V. Urbánek, aby soukromá vysoká škola obdržela státní dotaci, musí splnit dvě zásadní podmínky:

- musí působit jako obecně prospěšná společnost;
- musí poskytovat akreditovaný program ve veřejném zájmu (to znamená uskutečňování takového akreditovaného programu, který nerealizuje jiná veřejná vysoká škola, nebo je tento program na veřejné vysoké škole pro studenty obtížně dostupný).⁸⁷

Soukromé vysoké školy, které obdrží dotaci od státu, každoročně předkládají výroční zprávu o hospodaření. Vedle státní dotace dostávají tyto instituce terciárního vzdělávání finanční prostředky na vyplácení ubytovacího a sociálního stipendia pro své studenty. Studenti soukromých vysokých škol mají nárok na pobírání uvedených stipendií, stejně tak jako studenti veřejných vysokých škol. Objem těchto finančních prostředků je hrazen z veřejného rozpočtu.

⁸⁵ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 139/140.

⁸⁶ *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách : Text se zpracovanými novelami* [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/uplne-zneni-zakona-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach-text-se-zpracovanymi-novelami>>, s. 19.

⁸⁷ URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007, s. 140.

Dále pak stejně jako veřejné vysoké školy, musí i soukromé vysoké školy předložit Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy výroční zprávu o své činnosti.

Jak jsme již naznačili, výše školného placeného studenty soukromých vysokých škol může být poměrně odlišná. V současné době je v České republice 44 soukromých vysokých škol, což je v porovnání s veřejnými vysokými školami poměrně vysoké číslo. Pro ilustraci výše školného vybereme pouze několik soukromých vysokých škol, na kterých si ukážeme, v jakém rozmezí se pohybují částky placené za studium na těchto institucích.

Svoji pozornost zaměříme na deset soukromých vysokých škol, a to v abecedním pořadí: Anglo-americká vysoká škola; Bankovní institut vysoká škola; CEVRO Institut; Metropolitní univerzita Praha; Škoda auto vysoká škola; Univerzita J. A. Komenského; Vysoká škola finanční a správní; Vysoká škola hotelová; Vysoká škola logistiky a VŠ mezinárodních a veřejných vztahů.

V rámci analýzy uvedeme výši školného placeného studenty na těchto soukromých vysokých školách. Jde o školné hrazené za bakalářský a navazující magisterský studijní program. V obou případech porovnáváme výši školného placeného za jeden akademický rok prezenčního studia na dané soukromé vysoké škole.

Tabulka č. 4: Školné na soukromých vysokých školách

Název soukromé vysoké školy	Bakalářský studijní program	Navazující magisterský studijní program
Anglo-americká vysoká škola	120 tis. Kč	138 tis. Kč
Bankovní institut vysoká škola	49, 4 tis. Kč	53 tis. Kč
CEVRO Institut	49 tis. Kč	53 tis. Kč
Metropolitní univerzita Praha	58 tis. Kč	58 tis. Kč
Škoda auto vysoká škola	47 tis. Kč	53 tis. Kč
Univerzita J. A. Komenského	50 tis. Kč	50 tis. Kč
Vysoká škola finanční a správní	51 tis. Kč	55 tis. Kč
Vysoká škola hotelová	65 tis. Kč	65 tis. Kč
Vysoká škola logistiky	38 tis. Kč	40 tis. Kč
VŠ mezinárodních a veřejných vztahů	64 tis. Kč	56 tis. Kč

Zdroj: VŠEM : *Srovnání školného SVŠ* [online]. [cit. 23. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.vsem.cz/srovnani-skolneho-svs.html>>. Vlastní úprava.

Školné se v rámci jednotlivých studijních programů většinou odlišuje. Studium v navazujícím magisterském programu je zpravidla dražší než v programu bakalářském. Výjimku tvoří pouze VŠ mezinárodních a veřejných vztahů, kde je výše školného v navazujícím magisterském studijním programu nižší, nežli v programu bakalářském.

Pouze v několika případech dosahuje školné v bakalářském i navazujícím magisterském studijním programu stejné výše. Z vybraných škol se jedná o Metropolitní univerzitu Praha, Univerzitu J. A. Komenského a Vysokou školu hotelovou.

Na základě analyzované výše školného na uvedených soukromých vysokých školách lze říci, že školné za jeden akademický rok se pohybuje v rozmezí mezi 38 000 Kč až 120 000 Kč za studium v bakalářském studijním programu. V případě navazujícího magisterského programu lze hovořit o rozmezí mezi 40 000 Kč až 138 000 Kč.

3 Reforma terciárního vzdělávání v České republice

3.1 Charakteristika reformy financování terciárního vzdělávání

V předchozích částech této práce byly představeny důvody pro plánovanou reformu terciárního vzdělávání v České republice. V současné době se jedná o jedno z aktuálních témat, které je diskutováno v rámci široké veřejnosti. Plánovaná reforma terciárního vzdělávání je pochopitelně velmi obsáhlá. V rámci této práce se proto zaměříme zejména na problematiku financování terciárního vzdělávání.

System financování terciárního vzdělávání by měl být vyvážený. Na jedné straně by měl poskytovat dostatek finančních zdrojů a na druhé straně by neměl opomenout motivovat všechny zúčastněné strany. Reforma institucionálního prostředí terciárního vzdělávání by proto měla věnovat pozornost novým ekonomickým příležitostem a výzvám, reagovat na trendy ve financování terciárního vzdělávání v zemích OECD, ale poučit se také z dobrých a špatných příkladů uplatněných způsobů financování.⁸⁸

V rámci reformy financování terciárního vzdělávání v České republice by proto bylo vhodné zachovat nebo prohloubit silné stránky stávajícího systému, ale zároveň realizovat změny v oblastech, ve kterých byla, nejen za pomoci mezinárodních srovnání, odkryta slabá místa.

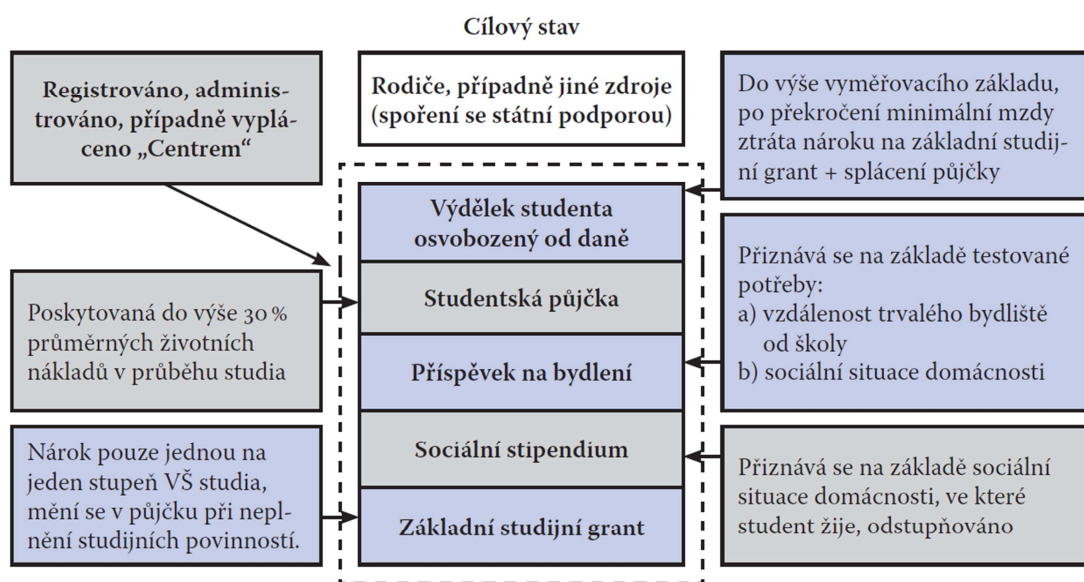
Autoři *Bílé knihy terciárního vzdělávání* se na základě informací poskytnutých Organizací pro ekonomickou spolupráci a rozvoj domnívají, že realistickým řešením situace v České republice je současné zvyšování veřejných i soukromých prostředků určených na financování terciárního vzdělávání. Soukromé zdroje by přitom měly ty veřejné pouze doplňovat.⁸⁹ To znamená, že i po reformě by stěžejní roli hrálo financování z veřejných prostředků. I přesto by zde mohly vznikat obtíže, a to tehdy, kdy by díky nárůstu soukromých prostředků došlo k poklesu prostředků veřejných.

⁸⁸ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 44.

⁸⁹ Tamtéž, s. 45.

Příjem soukromých zdrojů do systému financování terciárního vzdělávání by měl být zabezpečen v podobě platby školného. Po vzoru řady jiných zemí autoři *Bílé knihy terciárního vzdělávání* doporučují: „převést nepřímou podporu studia na přímou, a to formou studijních grantů, studentských půjček a cílených sociálních stipendií.“⁹⁰ V rámci reformy terciárního vzdělávání by měl každý student nárok na tzv. základní studijní grant a tzv. základní studijní půjčku. Studenti ze sociálně slabších rodin by pak mohli využít možností tzv. státního sociálního stipendia.

Graf č. 6: Schéma navrhované finanční pomoci studentům

Zdroj: MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 63.

Základní studijní granty by byly udělovány v jednotné výši pro standardní délku studia studentům veřejných i soukromých vysokých škol, a to pravděpodobně bez ohledu na typ a formu studia studijního programu. Studijní grant by přitom mohl být udělen pouze jednou za život. V případě neplnění studijních povinností by mohlo dojít k jeho převedení na půjčku.

⁹⁰ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 45.

Je zapotřebí zabránit vzniku obav týkajících se výše základních studijních grantů. Školy usilují o získání jistoty, že hodnota vzdělávacího grantu na studenta, který byl již přijat k terciárnímu vzdělávání, nebude v následujících letech klesat. Případné změny týkající se výše základních studijních grantů by tedy měly probíhat pouze u nově přijatých studentů.⁹¹

Obdobné podmínky jako u základních studijních grantů by platily i u základních studijních půjček. Odlišovaly by se zejména tím, že by byly rozděleny do dvou částí: na úhradu životních nákladů při studiu a na platbu školného. Základní studijní půjčky by byly poskytovány do výše 30 procent průměrných životních nákladů v průběhu studia. V souvislosti s půjčkami se hovoří také o možnosti zavedení tzv. spoření na vzdělání, které by bylo finančně podporováno státem.

Není možné říci, zda by základní studijní granty a základní studijní půjčky byly pro všechny studenty dostačující. S největší pravděpodobností nikoliv. Studentům se slabým sociálně-ekonomickým zázemím by proto bylo možné udělit tzv. státní sociální stipendia. Tato stipendia by byla přiznána na základě sociální situace domácnosti, ve které student žije. Po vyhodnocení daných poměrů by byla výše sociálního stipendia odstupňována. Vedle možnosti státního sociálního stipendia by studenti mohli získat i příspěvek na bydlení. Ten by byl zohledněn v poměru ke vzdálenosti trvalého bydliště a sociální situace domácnosti, ve které student žije.

Pro případ, že by nastaly obtíže se splácením školného, je v rámci reformy terciárního vzdělávání navrhována možnost odloženého a kontingenčně spláceného školného. „Princip odloženého a kontingenčně spláceného školného, jak funguje například ve Velké Británii, Austrálii, Novém Zélandu a Holandsku spočívá v tom, že studenti si mohou odložit splátky školného do doby po absolvování školy (odložené školné), a to formou procentní výměry z jejich příjmů převyšujících určitou minimální úroveň (kontingenční splácení).“⁹²

⁹¹ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MŮNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 48.

⁹² Tamtéž, s. 49.

Pozitivem systému odloženého a kontingenčně spláceného školného je, že by díky existenci této možnosti nebyla snížena dostupnost vzdělávání. O studium by se mohli ucházet i jednotlivci pocházející ze slabších sociálně-ekonomických vrstev. Na druhé straně nelze opomenout fakt, že se ve své podstatě nejedná o definitivní vyřešení problému s úhradou školného, ale pouze o odložení řešení této záležitosti.

Pokud má student k dispozici dostatek finančních prostředků, má samozřejmě příležitost zaplatit školné okamžitě. V takových případech se diskutuje i o možnosti snížené sazby školného. Tento krok je zdůvodňován tím, že díky studentům s dostatečnými finančními prostředky, kteří zaplatí školné ihned, bude k dispozici více prostředků využitelných pro finanční pomoc studentům ze slabého sociálně-ekonomického prostředí.

Na druhou stranu bychom mohli namítnout hrozbu porušení požadavku rovnosti přístupu k terciárnímu vzdělávání. Studenti s dostatkem finančních prostředků by ve své podstatě byli zvýhodněni nižší sazbou školného. Studenti pocházející ze slabého sociálně-ekonomického zázemí by za předpokladu splnění řady kritérií sice obdrželi státní sociální stipendium, ale tím by nebylo zaručeno, že by byly pokryty veškeré jejich náklady spojené se studiem. Je pravděpodobné, že studenti by i tak byli zatíženi základní studijní půjčkou, ať již v plné nebo snížené míře.

Tím narážíme na problematiku možného vzniku preferencí při přijímání studentů. Instituce terciárního vzdělávání by pochopitelně neměly při přijetí studenta zohledňovat jeho možnost okamžité platby školného. Nelze však garantovat, že v praxi nebude docházet i k takovýmto tendencím.

Neopomeňme fakt, že vedle studia by si student mohl přivydělávat. Výše výdělku by přitom byla omezena výší vyměřovacího základu⁹³. Po překročení minimální mzdy by student ztratil nárok na základní studijní grant. Vedle toho by musel s okamžitou platností začít splácet základní studijní půjčku. I v tomto případě lze opětovně namítnout znemožnění rovného přístupu ke vzdělávání.

⁹³ Vyměřovacím základem zaměstnance je úhrn příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob, a nejsou od této daně osvobozeny, a které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním. (Výplata.cz : Vyměřovací základ [online]. [cit. 23. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.vyplata.cz/zakony/z592-1992sb_3-3c.php>.)

Jde o to, že studenti by byli omezeni maximální výší možného dosaženého výdělku. Tím by byli znevýhodněni především studenti pocházející z rodin s nízkým sociálně-ekonomickým statusem. Oproti tomu studenti pocházející z rodin s vysokým sociálně-ekonomickým statusem by si za předpokladu finanční podpory rodičů nepotřebovali ani přivydělávat. Náklady na život každého studenta se odlišují a příjmy, které obdrží od rodičů nebo z jiných zdrojů, jsou také různé. Proto považujeme za nepřilíš vhodné omezovat studenty v tom, do jaké výše jim může být vyplacena mzda za odvedenou práci.

Krátce se ještě vrátíme k otázce financování soukromých vysokých škol. V případě finanční podpory studentů, konkrétně formou základních studijních grantů, by nebyli podporováni pouze studenti veřejných vysokých škol, nýbrž i studenti soukromých vysokých škol.

Podle zastánců této teorie by došlo k odstranění nerovnoprávného postavení studentů na veřejných a soukromých vysokých školách. Odpůrci naopak vyzdvihují fakt, že je otázkou volby každého uchazeče, zda nastoupí ke studiu na veřejnou nebo soukromou vysokou školu. Proto nelze hovořit o nerovnoprávném postavení studentů zdůvodněném platbou školného na soukromých vysokých školách.

Co se týče udělování základních studijních grantů studentům soukromých vysokých škol, je v řadě zemí systém nastaven tak, že studenti obdrží vzdělávací grant snížený o investiční podíl. „Změna ovšem předpokládá zavedení školného na veřejných školách, nesnižování prostředků pro veřejné vysoké školy a splnění podmínky, že soukromá vysoká škola účtuje školné nepřevyšující strop školného na veřejné vysoké škole v odpovídajícím programu.“⁹⁴

⁹⁴ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 48.

3.2 Přijetí reformy financování terciárního vzdělávání

Reforma financování terciárního vzdělávání, jejíž součástí by mělo být zavedení finanční spoluúčasti studentů, představuje velmi citlivé téma. Snahy o zavedení jednotlivých reformních kroků v oblasti financování terciárního vzdělávání nebyly úspěšné. Ba naopak. Sporným bodem se stalo zejména zavedení platby školného na veřejných vysokých školách. Jak ze strany veřejnosti, tak ze strany studentů a akademických pracovníků docházelo zejména v loňském roce k masivnímu vyjádření nesouhlasu s chystanými reformními kroky.

Na vysokých školách po celé České republice byly organizovány tzv. týdny neklidu, které představovaly veřejné projevy nesouhlasu s navrhovanými reformními kroky tehdejšího ministra školství Josefa Dobeše⁹⁵. Během týdnů neklidu byla pořádána řada přednášek, tematických diskusí a protestních akcí. Bouřlivé protesty se přitom neodehrávaly pouze na akademické půdě – studenti “vyšli i do ulic“. O plánování a průběhu veškerých akcí informoval server *Za svobodné vysoké školy*⁹⁶, který vznikl krátce před uskutečněním prvních týdnů neklidu.

Po měsících protestů, diskusí, přednášek a dalších akcí se široké veřejnosti dostalo příslibu vlády, že nedojde k zavedení platby školného na veřejných vysokých školách. Stejně tak tomu bylo v případě řady dalších problematických bodů plánované reformy financování terciárního vzdělávání. Tím došlo k uklidnění široké veřejnosti a zmírnění nesouhlasných projevů.

V *Programovém prohlášení Vlády České republiky* se dočteme, že zavedení platby školného na veřejných vysokých školách bylo plánováno od akademického roku 2013/2014.⁹⁷ Stropní náklady měly dosahovat do výše 10 000 Kč na jeden semestr. V průběhu času však vláda prezentovala řadu změn svých záměrů.

⁹⁵ Ministrem školství od 13. července 2010 do 31. března 2012. (*Vláda České republiky : Členové vlády : Mgr. Josef Dobeš* [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/mgr--josef-dobes-74224/>>.)

⁹⁶ *Za svobodné vysoké školy* [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://zasvobodnevysokeskoly.cz/>>.

⁹⁷ *Vláda České republiky : Programové prohlášení Vlády České republiky : Plné znění* [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf>, s. 26.

Podle nejaktuálnějších informací by k zavedení školného na veřejných vysokých školách opravdu nemělo dojít.

Vláda České republiky měla v plánu přijetí dvou nových zákonů týkajících se terciárního vzdělávání. Jednalo se o novelizovaný zákon o vysokých školách⁹⁸ a zákon o finanční pomoci studentům. Místo toho se v současné době hovoří o vzniku novely, která pojímá pouze několik plánovaných reformních kroků, a je tak považována za určitý kompromis záměrů vlády a přijetí návrhů širokou veřejností. Podle informací serveru *Česká pozice* chce současný ministr školství Petr Fiala⁹⁹ představit hotovou verzi zákona v květnu roku 2013.¹⁰⁰

V rámci příprav zmíněné novely proběhlo asi sedm desítek debat, kterých se účastnili zástupci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, zástupci České konference rektorů a zástupci Rady vysokých škol. Pokud bychom se zaměřili konkrétně na problematiku financování terciárního vzdělávání, jednotlivé strany se dohodly na tom, že v zákoně bude zakotveno tzv. kontraktové financování. Tento způsob financování předpokládá zavedení tříletých kontraktů vysokých škol se státem.¹⁰¹ Za pomoci kontraktů by mělo být rozdělováno až 90 procent prostředků ve střednědobém výhledu; každý rok se přitom očekává jejich aktualizace. Jejich zavedení je plánováno k 1. lednu 2016.

V této části práce ještě vyzdvihneme jistou protichůdnost. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* byla vytvářena za spoluúčasti široké veřejnosti. Tím pádem by mělo být více než pravděpodobné, že bude lidmi následně i náležitým způsobem přijata. V konečné fázi tomu tak nebylo. Navrhované reformní kroky, zejména v oblasti financování terciárního vzdělávání, byly společností razantně odmítnuty.

⁹⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách : Text se zpracovanými novelami [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/uplne-zneni-zakona-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach-text-se-zpracovanymi-novelami>>.

⁹⁹ Ministrem školství od 2. května 2012. (Vláda České republiky : Členové vlády : Prof. PhDr. Petr Fiala, Ph.D., LL.M. [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/prof--phdr--petr-fiala--ph-d---ll-m--95166/>>.)

¹⁰⁰ Česká pozice.cz : Co zbylo z avizované „reformy vysokých škol“? [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskapozice.cz/domov/veda-vzdelavani/co-zbylo-z-avizovane-„reformy-vysokych-skol“?utm_medium=fbwall&utm_source=fbp>.

¹⁰¹ Tamtéž.

3.3 Nerovnosti v přístupu k terciárnímu vzdělávání

Rovný přístup ke vzdělávání je považován za hodnotu i ideál všech moderních společností. Možnost studovat má být dostupná všem, a to bez ohledu na jejich sociálně-ekonomický původ. „Moderní společnosti usilují o to, aby veřejné investice do vzdělávání byly maximálně efektivní; proto se snaží zajistit, aby při omezeném počtu příležitostí mohli studovat ti, kdo jsou nadanější, talentovanější a motivovanější, bez ohledu na sociálně-ekonomické a kulturní charakteristiky výchozí rodiny.“¹⁰²

Razantní odmítnutí reformy financování terciárního vzdělávání ze strany široké veřejnosti mělo pochopitelně svá opodstatnění. Reformním krokem, který vzbuzoval nejvíce rozporuplných reakcí, bylo plánované zavedení školného na veřejných vysokých školách. Důležitou roli bezpochyby sehrála finanční otázka, ale šlo také o samotnou myšlenku rovného přístupu k terciárnímu vzdělávání. Na danou problematiku často upozorňuje například V. Urbánek.

Průběh vzdělávání studenta terciárního sektoru je ovlivněn nejrůznějšími faktory. Řadu z nich přitom sám nedokáže ani při vynaložení sebevětšího úsilí změnit. Jedná se o činitele jako nejvyšší dosažené vzdělání rodičů, socioekonomický původ nebo kulturní kapitál rodiny, etnicitu, pohlaví či velikost bydliště rodiny.¹⁰³ Ačkoliv se v rámci této práce zabýváme především problematikou terciárního vzdělávání, neopomeňme, že uvedené, i jiné faktory, samozřejmě neovlivňují vzdělávání jedince až na terciárním stupni. Projevují se již od jeho vstupu do vzdělávacího procesu.

Svoji pozornost věnujme nejdříve faktoru nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů. Je obecně známo, že děti, jejichž rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní, usilují o dosažení tohoto typu vzdělání více, než například děti, jejichž rodiče jsou vyučeni v oboru. Stejně zákonitosti jsou patrné i v případě dosažených výsledků při studiu. Děti pocházející z vysokoškolsky vzdělaných rodin často dosahují

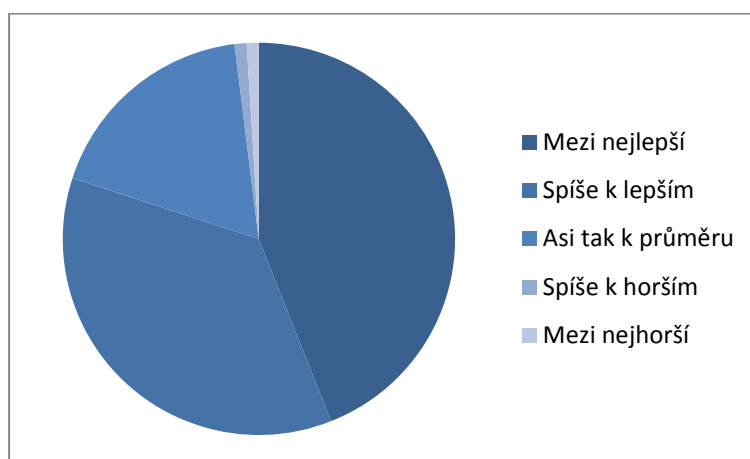
¹⁰² MATĚJŮ, P. Úvod. In SIMONOVÁ, N. *České vysoké školství na křižovatce : Investiční přístup k financování studia na vysoké škole v sociologické reflexi*. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2005, s. 8.

¹⁰³ KUBIŠOVÁ, Z.; LÁNSKÝ O. *Sociální důsledky zavedení školného na veřejných vysokých školách v ČR : Sociologická analýza* [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <www.cssd.cz/data/files/socialni-dusledky-zavedeni-skolneho_1.pdf>, s. 12.

lepších studijních výsledků než děti, jejichž rodiče do terciárního sektoru vzdělávání nevstoupili.

Uvedené myšlenky si nyní demonstrujeme na následujících grafických znázorněních¹⁰⁴, zachycujících prospěch dětí pocházejících z vysokoškolsky vzdělaných rodin a prospěch dětí vyrůstajících v dělnických rodinách.

Graf č. 7: Prospěch dítěte z vysokoškolsky vzdělané rodiny

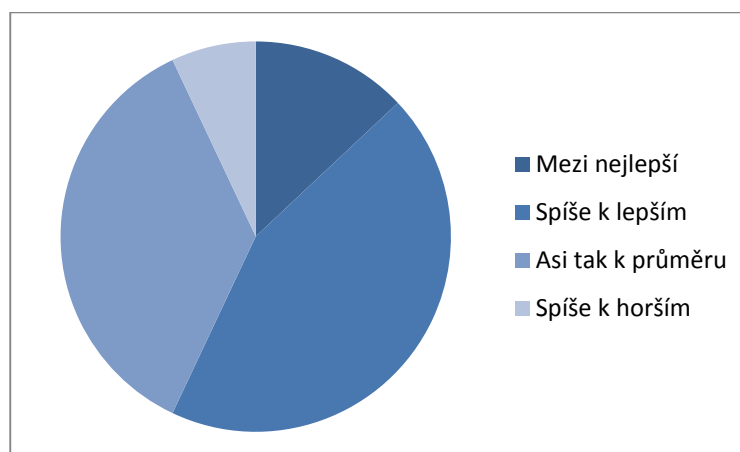
Zdroj: ŠPAČEK, O.; ŠAFR, J.; VOJTÍŠKOVÁ, K. *Výzkum : Rodiče a výchova : Závěrečná zpráva* [online]. Praha : Sociologický ústav AVČR, 2010 [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://sdilenihodnot.soc.cas.cz/getfile.php?file=19844300&filename=RodiceVychova2010_VyzkumnaZprava.pdf>, s. 11. Vlastní úprava.

Zaměříme se na problematiku prospěchu dětí z vysokoškolsky vzdělaných rodin. Rodiče své děti nejčastěji zařazují mezi ty nejlepší studenty. Konkrétně jde o 44 procent dětí. Druhou nejčastější možností čítající 36 procent dětí je jejich zařazení spíše k lepším studentům. Tyto dvě kategorie se dohromady týkají 80 procent dětí. Je evidentní, že studenti pocházející z takto situovaných rodin dosahují vynikajících výsledků. Obecně můžeme říci, že lépe prospívají a mají menší problémy se zvládnutím učiva.

Prospěch 18 procent dětí je považován z pohledu jejich rodičů za průměrný. Mizivého významu pak dosahují hodnocení spíše horšího nebo nejhoršího prospěchu studentů. V obou případech se jedná o 1 procento dětí.

¹⁰⁴ Graf č. 7: Prospěch dítěte z vysokoškolsky vzdělané rodiny.; Graf č. 8: Prospěch dítěte z dělnické rodiny.

Graf č. 8: Prospěch dítěte z dělnické rodiny

Zdroj: ŠPAČEK, O.; ŠAFR, J.; VOJTÍŠKOVÁ, K. *Výzkum : Rodiče a výchova : Závěrečná zpráva* [online]. Praha : Sociologický ústav AVČR, 2010 [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://sdilenihodnot.soc.cas.cz/getfile.php?file=19844300&filename=RodiceVychova2010_VyzkumnaZprava.pdf>, s. 11. Vlastní úprava.

Dále se věnujme problematice prospěchu dětí pocházejících z dělnických rodin. Mezi studenty s nejlepším prospěchem je řazeno 13 procent dětí. Lze říci, že rodiče své děti řadí k těm nejlepším pouze zřídka. Převládající tendencí je zařazení ke spíše lepším studentům. V tomto případě hovoříme o 44 procentech dětí. Podobně je tomu i u průměrných studentů, ke kterým je počítáno 36 procent dětí. Rodiče dětí z dělnických rodin své potomky tak často pokládají za spíše lepší nebo průměrné studenty.

Poslední hodnotou je přiřazení dítěte ke studentům se spíše horším prospěchem. V tomto případě se jedná o 7 procent dětí. Vzhledem k předchozím údajům jde o poměrně nízký počet. V porovnání se statistikou prospěchu dítěte z vysokoškolsky vzdělané rodiny se v rámci této statistiky neseťkáme s hodnotou zařazení dítěte mezi nejhorší studenty.

Představme si problematiku kulturního kapitálu rodiny. K jeho přenosu dochází v rodinném prostředí. „Například rozvinutý lingvistický kód (kdy mluvčí užívají rozvinutých vět, velké slovní zásoby, obecné výrazy apod.), motivace ke studiu, vzdělanostní aspirace, obeznámenost s vysokou kulturou apod.“¹⁰⁵

¹⁰⁵ KUBIŠOVÁ, Z.; LÁNSKÝ O. *Sociální důsledky zavedení školního na veřejných vysokých školách v ČR : Sociologická analýza* [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <www.cssd.cz/data/files/socialni-dusledky-zavedeni-skolneho_1.pdf>, s. 13.

Uchazeči o vysokoškolské vzdělávání pocházející z těchto rodin jsou vybaveni znalostmi většího rozsahu, ale jsou také například schopni lépe se přizpůsobit nově vzniklé situaci. Vysokoškolské studium je pro takového studenta snazší, než pro studenta pocházejícího z rodiny s nízkým kulturním kapitálem.

Instituce terciárního vzdělávání se nevěnují faktorům, které ovlivňují průběh vzdělávání studenta. V publikaci *Sociální důsledky zavedení školního na veřejných vysokých školách v ČR* je ilustrováno, že díky tomu, že škola na sebe samu nahlíží jako na nestranné prostředí, „kde mají všichni stejné podmínky a kde jsou výsledky jen záležitostí individuálních proměnných (inteligence, píle), a tím, že v rámci tohoto sebepojetí zároveň pomíjí sociální kontext, ze kterého studující pocházejí (kulturní kapitál rodiny), podle Bourdieho působí ve velké míře jako mechanismus sociální reprodukce¹⁰⁶, protože v ní dosahují úspěchu zejména potomci z rodiny s vyšším kulturním kapitálem (potomci z vyšších vrstev), kterým školní úspěch a dosažené vysokoškolské vzdělání zajišťují lepší výchozí pozici na trhu práce a následně rovněž vyšší socioekonomický status.“¹⁰⁷ Naopak neúspěch ve školním prostředí se častěji týká studentů pocházejících z rodin s nízkým kulturním kapitálem.

Díky uvedeným příkladům jsme si nastínili, jaké existují nerovnosti v přístupu k terciárnímu vzdělávání. Co se týče možného dopadu zavedení školního na veřejných vysokých školách, nelze ho pochopitelně s přesností odhadnout. Je však pravděpodobné, že by díky tomuto kroku došlo k dalšímu prohloubení nerovností v přístupu k terciárnímu vzdělávání.

Naznačme si nyní současný ekonomický vývoj České republiky. S účinností od 1. 1. 2013 byly oproti roku 2012 opětovně navýšeny obě sazby DPH. Jednalo se o jeden procentní bod, tj. ze 14 procent na 15 procent a z 20 procent

¹⁰⁶ Koncept sociální reprodukce rozvíjejí Louis Althusser, Samuel Bowles, Herbert Gintis a Melvin Kohn; vycházejí z Marxe a z levicově orientovaných myslitelů a říkají, že škola je nástrojem státu k udržení třídní struktury společnosti. (KATRŇÁK, T. *Sociální a kulturní reprodukce společnosti v teoretické perspektivě* [online]. [cit. 23. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://fss.muni.cz/~katrnak/articles/reprodukce.pdf>>.)

¹⁰⁷ KUBÍŠOVÁ, Z.; LÁNSKÝ O. *Sociální důsledky zavedení školního na veřejných vysokých školách v ČR : Sociologická analýza* [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <www.cssd.cz/data/files/socialni-dusledky-zavedeni-skolneho_1.pdf>, s. 14.

na 21 procent.¹⁰⁸ Na základě toho můžeme hovořit o zvýšení cen potravin, energií nebo například služeb. Rodinám díky tomu vzrostly výdaje na běžný život. Tyto okolnosti však nebyly doprovázeny zvyšováním příjmů. Zjednodušeně řečeno: výdaje rodin se stále zvyšují, ale příjmy zůstávají stejné.

Dalším problémem, se kterým se ekonomická situace v České republice potýká, je vysoká míra nezaměstnanosti. Ekonomické ukazatele dokládají, že rok od roku stoupá.¹⁰⁹ K 28. únoru 2013 dosahovala míra nezaměstnanosti v České republice 8,1 procent.¹¹⁰ S nezaměstnaností je v dnešní době spojen zvyšující se nedostatek pracovních míst. Zaměstnání je přitom pro širokou veřejnost doslova existenční jistotou.

Zavedení školného na veřejných vysokých školách by se pro jednotlivé domácnosti stalo dalším, a rozhodně nezanedbatelným výdajem. Vzniklá situace by se pro řadu rodin mohla stát finančně neúnosnou, a tudíž by potenciální uchazeči o studium do terciární úrovně vzdělávání vůbec nevstupovali. Důvodem by byla především ekonomická zátěž rodinného rozpočtu. Tím by byl uchazečům z nižších a středních vrstev znemožněn vstup ke studiu na vysokých školách.

Pokud vztáhneme tuto problematiku na výše uvedené faktory ovlivňující průběh vzdělávání studenta, lze říci, že k existujícím nerovnostem, podloženým například rozdílným objemem kulturního kapitálu rodiny, přibude ještě ekonomická bariéra. „Tato ekonomická překážka bude dále snižovat atraktivitu vysokoškolského vzdělání zvláště u rodin s nižším kulturním kapitálem,

¹⁰⁸ Ministerstvo financí České republiky : *Informace MF – o změnách v oblasti daně z přidané hodnoty („DPH“) - s účinností od 1. 1. 2013* [online]. [cit. 18. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/dane_novela_zakona_dph_75640.html>.

¹⁰⁹ Zaměříme se na vývoj míry nezaměstnanosti v posledních šesti letech. K prosinci roku 2007 dosahovala míra nezaměstnanosti 6 procent, stejně jako v prosinci roku 2008. V prosinci roku 2009 stoupla na 9,2 procent a v prosinci roku 2010 na 9,6 procent. K prosinci roku 2011 došlo k mírnému poklesu na 8,6 procent a k prosinci roku 2012 k opětovnému navýšení na 9,4 procent. (*Ministerstvo práce a sociálních věcí : Statistiky nezaměstnanosti* [online]. [cit. 18. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>>.)

¹¹⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí : *Statistiky nezaměstnanosti* [online]. [cit. 18. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>>.

kde i v současné době část těchto rodin nepředává svým potomkům vysoké vzdělanostní aspirace.“¹¹¹

Vedle toho nelze opomenout fakt, že studium na vysoké škole je s řadou ekonomických nákladů spojeno již nyní. Jak uvádí Z. Kubišová a O. Lánský, jedná se o přímé a nepřímé náklady:

- mezi přímé náklady spojené s vysokoškolským studiem patří například výdaje za učebnice nebo ubytování; dále pak životní náklady, které je zapotřebí uhradit bez ohledu na to, zda jedinec studuje, pracuje nebo je nezaměstnaný;
- mezi nepřímé náklady patří odložený (plnohodnotný) vstup na trh práce.¹¹²

Autoři publikace *Sociální důsledky zavedení školného na veřejných vysokých školách v ČR* jednoznačně nedoporučují zavádět školné v jakékoliv podobě. Vedle řady důvodů, proč nezavádět školné na veřejných vysokých školách, které byly v rámci této práce představeny, upozorňují autoři zmíněné publikace na další faktory vzniklé ze zkušeností se zavedením školného v zahraničí (konkrétně v Anglii a v Rakousku). Pro ilustraci nastíníme pouze ty nejzásadnější z nich:

- zavedení školného na veřejných vysokých školách vede k zadlužování generace absolventů (větší ekonomické problémy přitom mají lidé z nižších sociálních vrstev, kteří nejsou schopni zaplatit školné ihned);
- zavedení školného na veřejných vysokých školách vede v průběhu let ke zvyšování částky, kterou musí studenti za své studium uhradit;
- zavedení školného na veřejných školách vede ke snižování objemu financí, který je vysokým školám přidělen ze státního rozpočtu.¹¹³

¹¹¹ KUBIŠOVÁ, Z.; LÁNSKÝ O. *Sociální důsledky zavedení školného na veřejných vysokých školách v ČR : Sociologická analýza* [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <www.cssd.cz/data/files/socialni-dusledky-zavedeni-skolneho_1.pdf>, s. 26.

¹¹² Tamtéž, s. 26.

¹¹³ Tamtéž, s. 26/27.

Problematikou nerovností v přístupu k terciárnímu vzdělávání se zabývá například i *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. Ta uvádí, že na základě mezinárodních studií byly vyvozeny závěry, že „ty systémy, které dbají o maximální rozvoj každého dítěte, zmírňují vliv nepříznivého socioekonomického zázemí a celkově dosahují nejlepších výsledků.“¹¹⁴ Tím se má na mysli včasná a průběžná diagnostika vzdělávacích potřeb a cíleně zaměřené zásahy. Účelem je pochopitelně odstranit vzdělanostní nerovnosti, a to za pomoci odbourávání překážek, díky nimž mají děti z nejrůznějších důvodů snížený přístup ke vzdělání. Konkrétně se hovoří například o rané intervenci v rodinách s nižším kulturním kapitálem a zvýšení účasti dětí z těchto rodin na předškolním vzdělávání.

Podle autorů zmíněné publikace jsou nerovnosti v přístupu k terciárnímu vzdělávání v České republice rozsáhlé. „O tom, jak velké jsou u nás sociální nerovnosti v šancích na dosažení vysokoškolského vzdělání, svědčí řada domácích analýz i mezinárodních komparací, které ukazují, že přes růst počtu studentů vysokých škol a zvyšování podílu počtu přijímaných z příslušné věkové kohorty¹¹⁵, sociální nerovnosti v šancích na dosažení vysokoškolského vzdělání u nás zůstávají jedny z nejvyšších v rámci zemí OECD a v posledním desetiletí spíše rostly.“¹¹⁶

V České republice se na vývoji nerovností v přístupu k terciárnímu vzdělávání podílejí příčiny, které na sebe vzájemně působí, a tím jsou posilovány. Jedná se především o:

- vysokou míru selektivity středního vzdělávání (Řada dětí pocházejících z rodin s nižším sociálně-ekonomickým statusem a vzděláním nastoupí na vzdělávací instituce, které nejsou vhodným odrazovým můstkem pro studium na institucích terciárního

¹¹⁴ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 54.

¹¹⁵ Skupina osob se společnou charakteristikou (například skupina dětí narozených v témže roce, skupina zaměstnanců přijatých v témže roce, skupina lidí trpících stejnou chorobou apod.). (PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. aktual. a rozšíř. vyd. Praha : Portál, 2009, s. 261.)

¹¹⁶ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 56.

vzdělávání. Jejich schopnosti vystudovat vysokou školu lze přitom považovat za srovnatelné se schopnostmi dětí pocházejících z rodin s vyšším sociálně-ekonomickým statusem a vzděláním.);

- nedostatečnou diverzifikaci, a z toho plynoucí i malou otevřenost systému terciárního vzdělávání (Oba tyto faktory vedou k velké konkurenci při vstupu do systému. Z mnoha nejrůznějších důvodů častěji selhávají děti ze sociálně-ekonomicky slabších rodin.);
- přijímací řízení na vysoké školy (Ta jsou zaměřena na zjišťování konkrétních znalostí. V tomto případě tedy záleží na typu instituce, kterou student navštěvoval před přihlášením se ke studiu na vysokou školu. Zvolený typ instituce poskytující středoškolské vzdělání však opět do jisté míry závisí na sociálním původu uchazeče.);
- slabé nebo málo účinné programy finanční pomoci studentům vysokých škol (Díky takovýmto programům je uchazečům znemožněno rozhodovat se o studiu bez ohledu na ekonomickou situaci rodiny).¹¹⁷

Pro snižování nerovností v přístupu k terciárnímu vzdělávání je navrhováno zajistit otevřenost systému terciárního vzdělávání a oslabit vliv rodiny na rozhodování dítěte o studiu na vysoké škole, a to zejména tím, že dojde ke snížení ekonomické závislosti studenta na rodině. Usiluje se o výrazné snížení podílu rodičů na financování nákladů spojených se studiem na vysoké školy, díky čemuž by se student měl stát samostatnou sociální jednotkou.

Veřejná podpora by tak měla být zacílena přímo na studenty, a zároveň by jim bylo umožněno, aby si sami financovali náklady spojené se vzděláváním. Tím se opětovně dostáváme k jednomu z navrhovaných reformních kroků terciárního vzdělávání, a sice k finanční pomoci studentům. Ta by měla být poskytnuta v podobě základních studijních grantů a základních studijních půjček.

¹¹⁷ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 56.

Pokud bychom tuto problematiku shrnuli, autoři *Bílé knihy terciárního vzdělávání* vidí z hlediska rovného přístupu k terciárnímu vzdělávání problém zejména v několika stěžejních podnětech. Jde především o to, že:

- student je v rámci legislativy České republiky považován za dítě, které je finančně závislé na rodině (tzv. vyživované dítě);
- značný podíl nákladů souvisejících se studiem platí rodiče studenta, nebo si je hradí student sám z vlastních příjmů;
- sociální dávky jsou směřované výhradně přes rodiče studenta (přídavky na děti, sociální příplatky);
- sociální stipendia obdrží pouze velmi omezený počet studentů;
- při udělování stipendií na podporu ubytování není brána v potaz sociální situace studenta;
- neexistuje systém nekomerčních půjček pro studenty určených na životní náklady.¹¹⁸

Jako řešení současné situace je nabídnuta představená reforma vysokého školství, ale i školství poskytujícího nižší stupně vzdělání. Má-li dojít ke snížení celkové hladiny vzdělanostních nerovností, měly by nastat změny ve struktuře, financování a uplatnění speciálních strategií orientovaných na omezení sociálních a ekonomických bariér.

Tato práce je zaměřena především na problematiku oblasti financování terciárního vzdělávání. V rámci této části práce jsme se věnovali možnostem rovného přístupu při vstupu do terciárního vzdělávání, které podle našeho názoru s financováním vysokého školství přímo souvisí. Přitom byly představeny dva zásadní, do jisté míry protichůdné pohledy vypovídající o tom, co způsobuje nerovnosti v přístupu k terciárnímu vzdělávání, ale především o tom, jak dosáhnout snižování těchto nerovností.

Abyste však nevznikl mylný dojem, považujeme za nezbytné nastínit následující. V odborné literatuře se setkáváme se zastánci i odpůrci reformních kroků týkajících se financování terciárního vzdělávání. V případě zastánců je postoj zřejmý; v případě odpůrců je stanovisko také evidentní, ale neznamená to,

¹¹⁸ MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>, s. 57/59.

že by byli se současnou situací v oblasti financování terciárního vzdělávání spokojeni. Ba naopak. Většina z nich souhlasí s přeměnou vzdělávací soustavy, ale ne v duchu, jakým se ubírala nynější navrhovaná reforma.

Jak uvádí Z. Kubišová a O. Lánský, inspiraci možné reformy bychom mohli najít například v zahraničí. Autoři představují systém vzdělávání ve skandinávských státech (konkrétně ve Švédsku a Finsku).¹¹⁹ Oproti tomu *Bílá kniha terciárního vzdělávání* odkazuje na systém vzdělávání v Nizozemí.

¹¹⁹ KUBIŠOVÁ, Z.; LÁNSKÝ O. *Sociální důsledky zavedení školného na veřejných vysokých školách v ČR : Sociologická analýza* [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <www.cssd.cz/data/files/socialni-dusledky-zavedeni-skolneho_1.pdf>.

4 Financování vysokého školství v České republice v letech 2007 až 2011

V této práci jsme nastínili, že se v posledních letech v řadě zemí diskutuje o možném snížení podílu státu na financování terciárního vzdělávání. Jedním z hlavních důvodů je omezenost státního rozpočtu. Zaměříme svoji pozornost nyní konkrétně na Českou republiku. Lze v rámci několika posledních let hovořit v případě financování terciárního vzdělávání o klesající nebo stoupající tendenci?

Z. Kubišová a O. Lánský uvádějí, že Česká republika poskytuje na vzdělávání obecně poměrně malé množství finančních prostředků. Dokládají, že celé školství je v rámci mezinárodního srovnání dlouhodobě podhodnoceno a podfinancováno.¹²⁰ Podíl veřejných prostředků státního rozpočtu navrhuje Vláda České republiky a následně je schválen Parlamentem České republiky. „Podle § 18 bodu 2 platného Zákona o vysokých školách jsou hlavními příjmy veřejných vysokých škol:

- příspěvek ze státního rozpočtu na vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost;
- podpora výzkumu, experimentálního vývoje a inovací;
- dotace ze státního rozpočtu;
- poplatky spojené se studiem;
- výnosy z majetku;
- jiné příjmy nebo jiné příspěvky ze státního rozpočtu, ze státních fondů a z rozpočtů obcí a krajů;
- výnosy z doplňkové činnosti;
- příjmy z darů a dědictví.“¹²¹

¹²⁰ KUBIŠOVÁ, Z.; LÁNSKÝ O. *Sociální důsledky zavedení školného na veřejných vysokých školách v ČR : Sociologická analýza* [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <www.cssd.cz/data/files/socialni-dusledky-zavedeni-skolneho_1.pdf>, s. 4/5.

¹²¹ *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách : Text se zpracovanými novelami* [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/uplne-zneni-zakona-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach-text-se-zpracovanymi-novelami>>, s. 9.

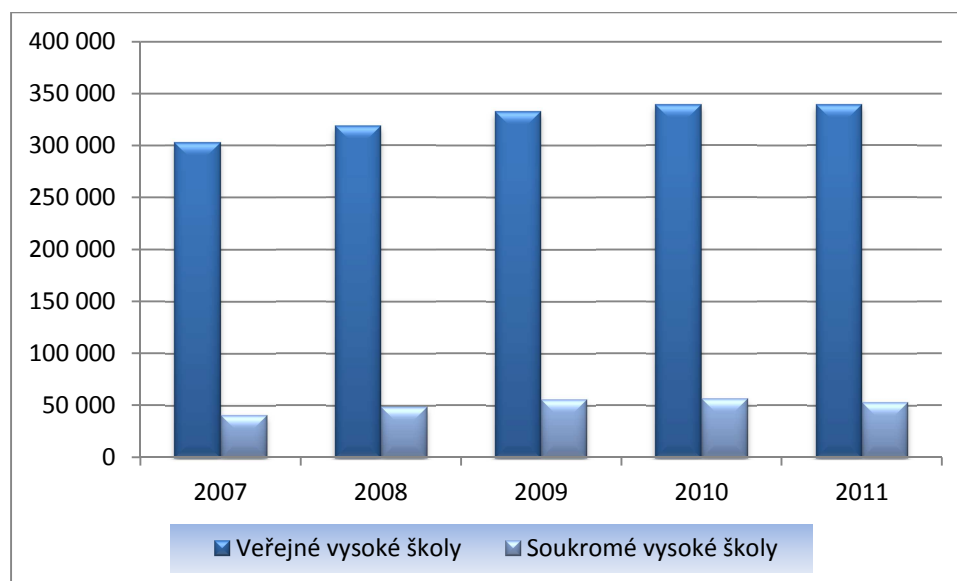
4.1 Vývoj počtu studentů na vysokých školách a vývoj počtu vysokých škol

Než začneme se samotným rozbořem financování terciárního vzdělávání, zaměříme se na vývoj počtu studentů vysokých škol a na vývoj počtu vysokých škol v České republice. Jak vývoj počtu vysokoškolských studentů, tak vývoj počtu vysokých škol má pochopitelně značný vliv na vývoj financování oblasti terciárního vzdělávání. Zda budeme hovořit o stoupajícím nebo klesajícím trendu, to ukáže až samotná analýza.

V rámci této práce jsme již analyzovali počet studentů na vyšších odborných školách (denní studium) a vysokých školách (prezenční studium) v letech 2005 až 2012. Zatímco na vyšších odborných školách klesl počet studentů během uvedených let z 23 881 na 20 737, v případě studentů vysokých škol došlo k navýšení z 245 457 na 284 558.

Nyní se zaměříme výhradně na počet studentů na vysokých školách, a to ve všech formách a typech studia. Půjde tedy o celkový počet studentů bakalářského, magisterského i doktorského studia. Svoji pozornost přitom věnujeme letům 2007, 2008, 2009, 2010 a 2011. Do analýzy nebudou zapracována data z roku 2012, protože potřebné statistické údaje nejsou prozatím zveřejněny. V rámci uvedeného období pak budeme analyzovat i vývoj počtu vysokých škol, ale především vývoj financování vysokoškolského vzdělávání ze státního a územního rozpočtu.

Graf č. 9: Počet studentů na vysokých školách

Zdroj: Český statistický úřad : *Statistická ročenka České republiky 2012* [online]. [cit. 15. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/0001-12>>.

Vlastní úprava.

Na veřejných vysokých školách je možné pozorovat stoupající tendenci vývoje počtu studentů. V roce 2007 studovalo na těchto institucích terciárního vzdělávání 303 165 studentů. V roce 2008 se počet studentů zvýšil o necelých 16 tisíc a o rok později o dalších téměř 14 tisíc studentů. V roce 2010 čítal počet studentů veřejných vysokých škol již 339 373. V roce 2011 došlo k zanedbatelnému snížení, a to o méně než 100 studentů.

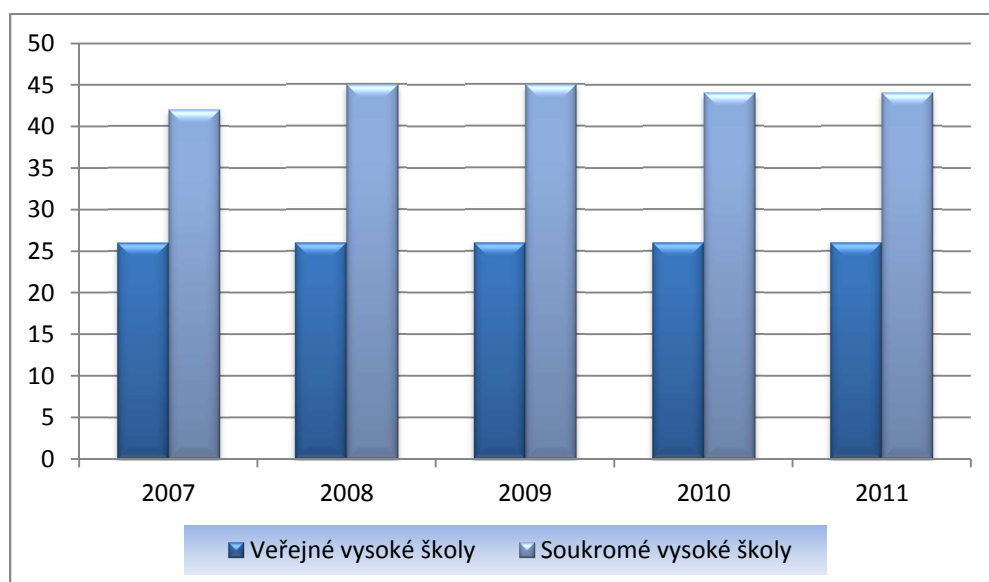
V rámci vývoje počtu studentů na soukromých vysokých školách můžeme také pozorovat stoupající tendenci. V roce 2007 studovalo na těchto institucích terciárního vzdělávání 41 311 studentů. Následující rok se počet studentů zvýšil o více než 8 tisíc, v roce 2009 přibýlo dalších téměř 7 tisíc studentů a v roce 2010 se počet studentů opětovně navýšil o necelý 1 tisíc. Výjimku stoupající tendence tvořil rok 2011, kdy se počet studentů snížil. V tomto případě se jednalo o více než 3 tisíce. V daném roce studovalo na soukromých vysokých školách 53 796 studentů.

Co se týče státních vysokých škol, nelze je zahrnout do předložené analýzy, protože data týkající se vývoje počtu studentů na veřejných a soukromých vysokých

školách jsou Českým statistickým úřadem zpracovávána na základě odlišné metodiky.

Svou pozornost dále věnujme vývoji počtu vysokých škol v České republice. Vzhledem k jednotnému postupu nebudeme ani v tomto případě analyzovat data týkající se počtu státních vysokých škol. Pouze připomeňme, že v současné době jsou v České republice 2 státní vysoké školy. Jedná se o Policejní akademii České republiky v Praze a Univerzitu obrany v Brně.

Graf č. 10: Vývoj počtu vysokých škol

Zdroj: Český statistický úřad : *Statistická ročenka České republiky 2012* [online]. [cit. 15. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/0001-12>>. Vlastní úprava.

Pokud se zaměříme na vývoj počtu veřejných vysokých škol, nelze hovořit v rámci analyzovaných let o změně. Od roku 2007 do roku 2011 bylo v České republice 26 veřejných vysokých škol.

V porovnání s veřejnými vysokými školami došlo v případě soukromých vysokých škol k řadě obměn. V roce 2007 bylo v České republice 42 těchto institucí terciárního vzdělávání a v letech 2008 a 2009 se jejich počet zvýšil na 45. V roce 2010 a 2011 se pak jednalo o 44 soukromých vysokých škol.

Zatímco při rozboru vývoje počtu studentů nebo následné analýzy vývoje financování terciárního vzdělávání ze státního rozpočtu a územního rozpočtu nejsou dostupné údaje za rok 2012, informace o počtu vysokých škol k dispozici máme. Proto pro úplnost uvádíme, že v roce 2012, a taktéž v roce letošním, je v České republice 26 veřejných vysokých škol a 44 soukromých vysokých škol.¹²² Tento stav se tudíž od roku 2011 nezměnil.

Pokud bychom shrnuli uvedené dva rozborů, je patrné následující. Co se týče vývoje počtu studentů na vysokých školách, zabývali jsme se analýzou veřejných a soukromých vysokých škol. Na veřejných i soukromých vysokých školách pozorujeme v rámci analyzovaných let jednoznačnou stoupající tendenci vývoje počtu studentů. Jedinou výjimku tvoří v obou případech rok 2011, kdy se počet studentů nepatrně snížil. V případě veřejných vysokých škol se jednalo o necelých 100 studentů. Na soukromých vysokých školách došlo ke snížení počtu studentů o více než 3 tisíce.

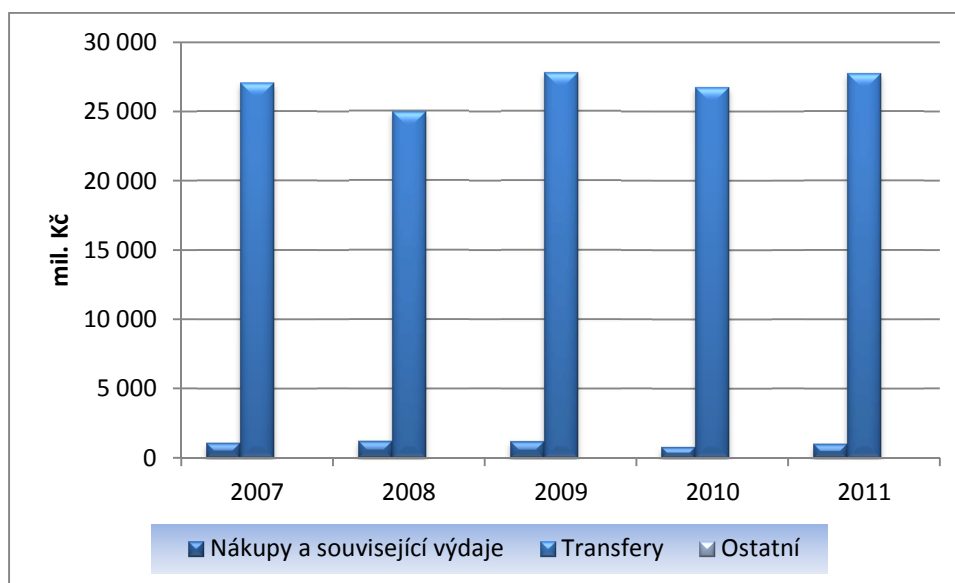
V rámci analýzy vývoje počtu vysokých škol jsme svoji pozornost zaměřili opětovně na veřejné a soukromé vysoké školy. Počet veřejných vysokých škol se během analyzovaných let 2007 až 2011 nezměnil. Jde o 26 institucí. Oproti tomu v případě soukromých vysokých škol hovoříme o řadě změn. Během analyzovaných let se počet těchto institucí terciárního vzdělávání nejdříve navýšil (ze 42 na 45) a poté snížil na 44. Počet veřejných i soukromých vysokých škol se k letošnímu roku nezměnil.

¹²² *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Přehled vysokých škol* [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-vysokych-skol>>.

4.2 Vývoj financování vysokoškolského vzdělávání ze státního rozpočtu

V této části práce zaměříme svoji pozornost na vývoj financování vysokoškolského vzdělávání ze státního rozpočtu v letech 2007 až 2011. V analýze budou zohledněny běžné (neinvestiční) výdaje a kapitálové výdaje. Z běžných výdajů bude rozlišováno mezi nákupy a souvisejícími výdaji, transfery¹²³ a ostatními. Z kapitálových výdajů budeme odlišovat investiční výdaje od výdajů ostatních. V rámci každého roku, tj. 2007, 2008, 2009, 2010 a 2011 budou analyzovány i celkové výdaje na vysokoškolské vzdělávání, které budou součtem jak běžných, tak kapitálových výdajů.

Graf č. 11: Běžné výdaje státního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání

Zdroj: Český statistický úřad : *Statistické ročenky České republiky* [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky>.

Vlastní úprava.

¹²³ Transfery jsou specifickými veřejnými výdaji. Jde o veřejné prostředky, které jsou poskytovány s určitým cílem různým subjektům, ale nevzniká zde žádné protiplnění (tj. subjekt obdrží transfer, ale nemusí nic vyprodukovat ani poskytnout). Je to typický projev principu neekvivalence. (HAMERNÍKOVÁ, B.; MAAYTOVÁ, A. aj. *Veřejné finance*. 2. aktual. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 77.)

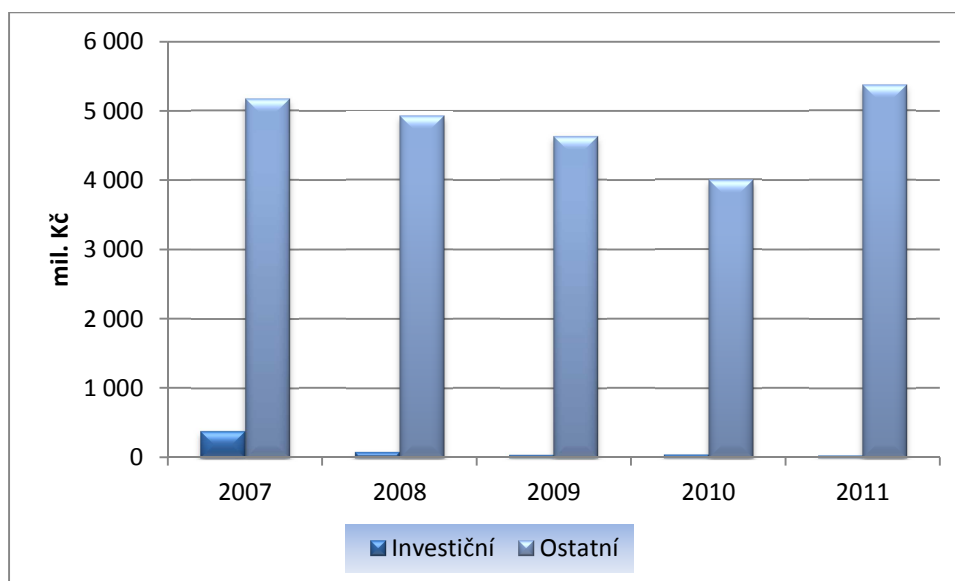
Co se týče běžných, tj. neinvestičních výdajů státního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání, hovoříme o nákupech a souvisejících výdajích, a o transferech. Ostatní výdaje byly ve všech uvedených letech, tj. 2007, 2008, 2009, 2010 a 2011 nulové.

Zabývejme se nejdříve nákupy a souvisejícími výdaji. Mezi lety 2007 a 2011 docházelo jak ke snižování, tak k navyšování zmíněných výdajů. V roce 2007 čítaly výdaje za nákupy a další výdaje 1 124 mil. Kč. V roce 2008 došlo k jejich nárůstu o 118 mil. Kč, tedy na 1 242 mil. Kč. Následující rok byly výdaje sníženy o 7 mil. Kč. V roce 2010 se výdaje na nákupy a související výdaje opětovně snížily, a to o celých 412 mil. Kč. Pro rok 2011 pak byly výdaje navýšeny o více než polovinu snížené částky. Konečné výdaje tak tvořily 1 039 mil. Kč. Pokud se zaměříme na celkový rozdíl mezi počátečním rokem 2007 a koncovým rokem 2011, jedná se o snížení výdajů na nákupy a související výdaje o 85 mil. Kč.

Druhou zkoumanou oblastí jsou transfery. V tomto případě je patrné, že se rok co rok střídalo snižování těchto výdajů s jejich navyšováním. V roce 2007 čítaly transfery 27 074 mil. Kč. O rok později byly sníženy o 2 118 mil. Kč, poté opětovně navýšeny o 2 821 mil. Kč. V roce 2010 došlo k dalšímu snížení na 26 769 mil. Kč a v roce 2011 ke zvýšení na 27 734 mil. Kč. Pokud vezmeme v potaz celkový rozdíl mezi počátečním rokem 2007 a koncovým rokem 2011, jde o navýšení o 660 mil. Kč.

Kdybychom ještě porovnali rozdíly mezi výdaji na nákupy a související výdaje, a transfery, je na první pohled patrné, že výdaje státního rozpočtu na transfery jsou mnohonásobně vyšší než výdaje na nákupy a související výdaje.

Graf č. 12: Kapitálové výdaje státního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání

Zdroj: Český statistický úřad : *Statistické ročenky České republiky* [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky>. Vlastní úprava.

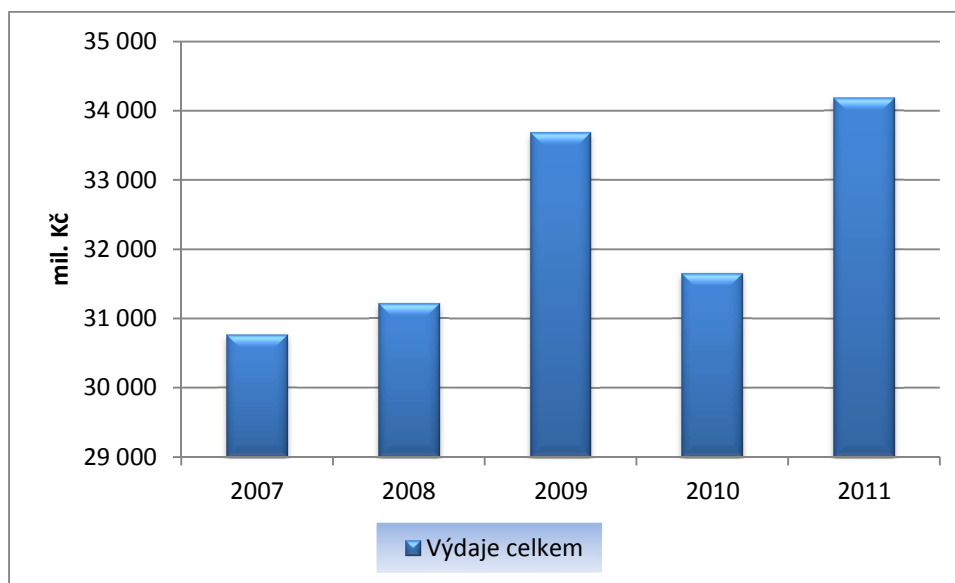
Druhou významnou oblastí výdajů státního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání jsou kapitálové výdaje. V tomto případě rozlišujeme mezi výdaji investičními a ostatními.

V roce 2007 dosahovaly investiční výdaje 389 mil. Kč. O rok později se rapidně snížily o 299 mil. Kč. V letech 2009, 2010 a 2011 se jednalo o hodnoty 47 mil. Kč, 54 mil. Kč a 40 mil. Kč. V porovnání s rozdílem mezi lety 2007 a 2008 docházelo v posledních třech analyzovaných letech v podstatě k minimálním změnám. Pokud ovšem porovnáme výchozí rok 2007 a koncový rok 2011, je na první pohled patrné rozsáhlé snížení investičních výdajů, a to o celých 349 mil. Kč.

Mnohem vyšších hodnot dosahují ostatní kapitálové výdaje. Výchozím stavem bylo v roce 2007 5 175 mil. Kč. Během následujících tří let docházelo k neustálému snižování těchto výdajů. V roce 2008 hovoříme o částce 4 925 mil. Kč, v roce 2009 o 4 627 mil. Kč a v roce 2010 o 4 001 mil. Kč. V roce 2011 došlo v rámci ostatních kapitálových výdajů k nárůstu o 1 372 mil. Kč. Ačkoliv během let docházelo k velkému snižování kapitálových výdajů, pokud srovnáme výchozí rok

2007 a koncový rok 2011, jedná se o jednoznačné zvýšení těchto výdajů. Konkrétně šlo o navýšení z 5 175 mil. Kč na 5 373 mil Kč.

Graf č. 13: Celkové výdaje státního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání

Zdroj: Český statistický úřad : *Statistické ročenky České republiky* [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky>. Vlastní úprava.

Celkové výdaje státního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání jsou součtem běžných, tj. neinvestičních výdajů a kapitálových výdajů. V letech 2007 až 2009 můžeme pozorovat stoupající tendence zmíněných výdajů. V roce 2007 bylo na vysokoškolské vzdělávání přiděleno 30 762 mil. Kč. O rok později byly výdaje navýšeny o 451 mil. Kč a v roce 2009 o dalších 2 473 mil. Kč.

V průběhu těchto tří let docházelo k neustálému navyšování výdajů na vysokoškolské vzdělávání. V roce 2010 pak byly tyto výdaje sníženy o celých 2 039 mil. Kč. V roce 2011 bylo vysokoškolskému vzdělávání přiděleno 34 186 mil. Kč. Hovoříme o opětovném zvýšení, a to o 2 539 mil. Kč. S výjimkou roku 2010 je zcela jednoznačné neustálé navyšování výdajů státního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání.

Tato analýza ukazuje, že výdaje státního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání byly v průběhu analyzovaných pěti let, s výjimkou roku 2010, opravdu

neustále navyšovány. Bohužel nemáme k dispozici kompletní data za rok 2012, aby mohl být rozbor pojat ještě v aktuálnějším duchu.

Aby nedošlo k pochybnostem, považujeme za nezbytné upozornit na to, že uvedená analýza nepopírá výsledky mezinárodních srovnání, ve kterých je oblast terciárního vzdělávání v České republice podfinancována. V rámci této práce jsme se zaměřili pouze na analýzu výdajů státního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání na území České republiky, tzn. bez porovnání s jinými státy. Dále může vyvstat mylný dojem, že se výsledky naší analýzy dostávají do přímého rozporu s prostudovanou literaturou. Není tomu tak. Pojďme si uvedené rozdíly nyní detailně objasnit.

Z. Kubišová a O. Lánský uvádí, že veřejné výdaje na vzdělávání od roku 2007 klesají: „... je možné podívat se na vývoj výše normativů za roky 2010, 2011 a 2012, kdy nastoupila koaliční vláda Petra Nečase¹²⁴. V roce 2010 byl průměrný normativ stanoven na 34 770,- Kč (základní 29 554,- Kč). V roce 2011 byl snížen o cca 1500 Kč a v roce 2012 je odhadován na 30 546,- Kč (základní normativ 24 437,- Kč). V těchto třech letech se tedy jedná o snížení o 12 %.“¹²⁵

Autoři dodávají, že takovýto postup není možné chápat jinak než jako snahu dostat veřejné systémy pod rozpočtový tlak, a následně privatizovat jejich potenciálně výdělečné prvky. V případě problematiky financování terciárního vzdělávání jde o to, že zavedením školného by bylo umožněno alespoň částečně snížit financování vysokých škol z veřejných rozpočtů.

Důvodem, proč je ve zmíněné publikaci uvedeno, že výdaje na vysokoškolské vzdělávání klesají, je určení vývoje financování terciárního vzdělávání z pohledu normativů. Připomeňme, že se jedná o výši finančního příspěvku na jednoho studenta, kterou jednotlivé instituce terciárního vzdělávání dostávají od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Pokud budeme posuzovat vývoj financování vysokoškolského vzdělávání z pohledu normativů,

¹²⁴ Předseda vlády od 13. července 2010. (*Vláda České republiky : Členové vlády : RNDr. Petr Nečas* [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/zivotopis/rndr--petr-necas-74257/>>.)

¹²⁵ KUBIŠOVÁ, Z.; LÁNSKÝ O. *Sociální důsledky zavedení školného na veřejných vysokých školách v ČR : Sociologická analýza* [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <www.cssd.cz/data/files/socialni-dusledky-zavedeni-skolneho_1.pdf>, s. 5.

jedná se o klesající tendenci finančních prostředků určených jednotlivým studentům oblasti terciárního vzdělávání.

Pro úplnost informací, které jsou v tomto případě dostupné, uvedme, že průměrný normativ v roce 2012 čítal opravdu 30 546,- Kč (základní normativ 24 437,- Kč). Pro rok 2013 je však průměrný normativ odhadován na 32 401,- Kč (základní normativ 25 111,- Kč).¹²⁶ Díky tomu můžeme hovořit oproti předchozímu roku o mírném navýšení: v případě průměrného normativu o 1 855,- Kč, v případě základního normativu o 674,- Kč.

4.3 Vývoj financování vysokoškolského vzdělávání z územního rozpočtu

V této části práce se budeme věnovat vývoji financování vysokoškolského vzdělávání z územního rozpočtu. Pojetí státního rozpočtu bylo v rámci této práce důkladně objasněno. Co se však míní pojmem územního rozpočtu? Dle zákona č. 250/2000 Sb. se územním rozpočtem rozumí:

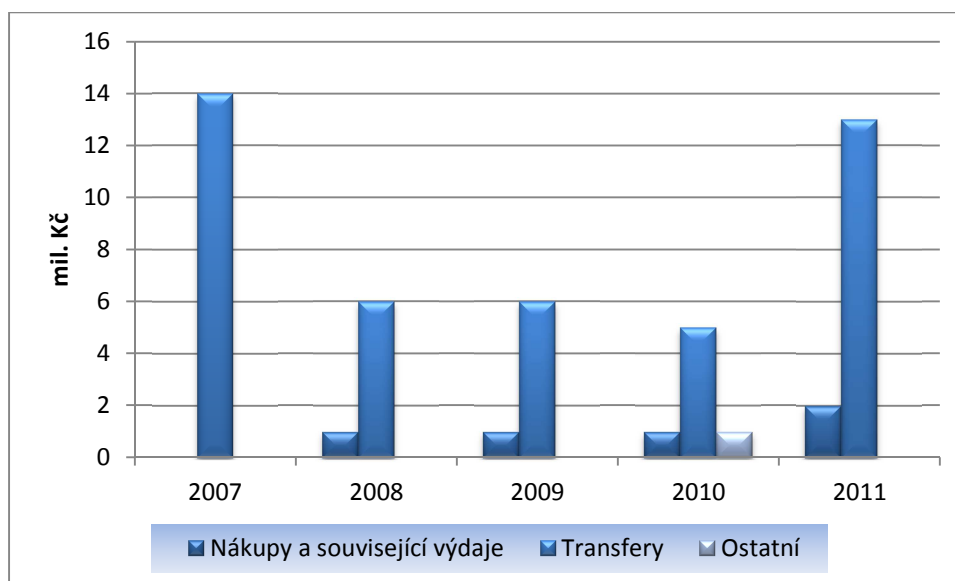
- rozpočet územních samosprávných celků, jimiž jsou obce a kraje;
- rozpočet dobrovolných svazků obcí;
- rozpočet ve statutárních městech a v hlavním městě Praze a rovněž v jejich městských částech nebo obvodech.¹²⁷

Při analýze vývoje financování vysokoškolského vzdělávání z územního rozpočtu budou zohledněny, stejně jako v případě analýzy vývoje financování vysokoškolského vzdělávání ze státního rozpočtu, běžné (neinvestiční) výdaje a kapitálové výdaje. Z běžných výdajů budeme odlišovat nákupy a související výdaje, transfery a ostatní. Z kapitálových výdajů bude diferencováno mezi investičními a ostatními výdaji. V rámci každého roku, tj. 2007, 2008, 2009, 2010 a 2011 budou rozebírány i celkové výdaje na vysokoškolské vzdělávání, které budou součtem běžných a kapitálových výdajů.

¹²⁶ *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Rozpis rozpočtu vysokých škol na rok 2013* [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/ekonomika-skolstvi/rozpis-rozpocet-vysokych-skol-na-rok-2013>>.

¹²⁷ *Ministerstvo financí České republiky : Zákon č. 250/2000 Sb.* [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/zakony_10487.html>.

Graf č. 14: Běžné výdaje územního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání

Zdroj: Český statistický úřad : *Statistické ročenky České republiky* [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky>. Vlastní úprava.

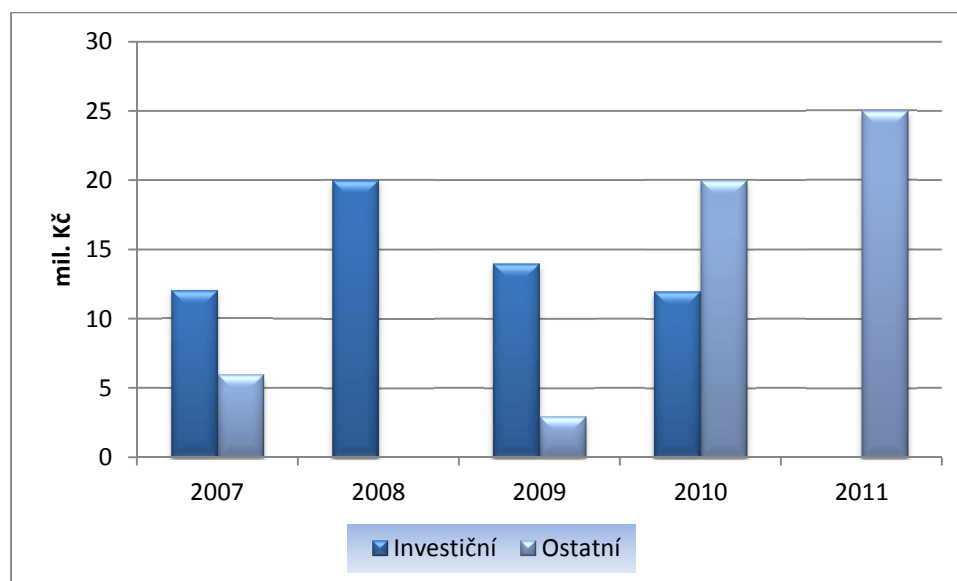
Zaměříme se na vývoj financování vysokoškolského vzdělávání z územního rozpočtu. Nejdříve věnujme pozornost běžným výdajům. V rámci tohoto typu výdajů posuzujeme nákupy a související výdaje, transfery a ostatní.

Co se týče nákupů a souvisejících výdajů, zastávají poměrně nízké hodnoty. V roce 2007 byly výdaje na nákupy a související výdaje nulové. V letech 2008, 2009 a 2010 se jednalo o částku 1 mil. Kč. V roce 2011 došlo vzhledem k předchozím letům k dvojnásobnému nárůstu. Hovoříme o částce 2 mil. Kč.

V případě transferů se dostáváme do oblasti vyšších hodnot. Ve výchozím roce pro tuto analýzu, tj. v roce 2007 dosahovaly transfery do výše 14 mil. Kč. V koncovém roce, tj. v roce 2011 se jednalo o částku 13 mil. Kč. Mohlo by se tedy zdát, že ve zmíněném období byly hodnoty poměrně vyrovnané. Není tomu tak. V letech 2008 a 2009 se jednalo o částku 6 mil. Kč, a v roce 2010 o částku 5 mil. Kč.

Rozbor ostatních výdajů nebude nikterak obsáhlý. V letech 2007, 2008, 2009 a 2011 byly ostatní výdaje nulové. Jediným rokem, kdy lze brát tyto výdaje v potaz, je rok 2010. Šlo přitom o částku 1 mil. Kč.

Graf č. 15: Kapitálové výdaje územního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání

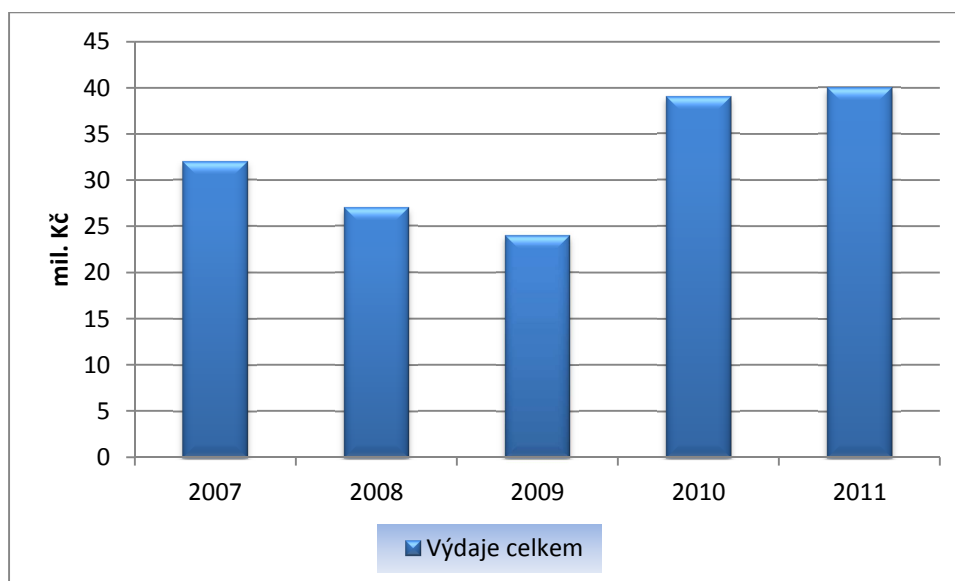
Zdroj: Český statistický úřad : *Statistické ročenky České republiky* [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky>. Vlastní úprava.

Investiční výdaje čítaly v roce 2007 12 mil. Kč. V roce 2008 došlo k jejich nárůstu na 20 mil. Kč, o rok později pak k opětovnému snížení na 14 mil. Kč. V roce 2010 byly investiční výdaje sníženy ještě o 2 mil. Kč. Tím se dostáváme na hodnotu 12 mil. Kč, což odpovídá výši investičních výdajů výchozího roku této analýzy. V koncovém roce, tj. v roce 2011 byly investiční výdaje nulové.

Ostatní výdaje pojímaly v roce 2007 6 mil. Kč. O rok později byly tyto výdaje nulové. V roce 2009 dosáhly ostatní výdaje na polovinu přidělené částky z roku 2007. V letech 2010 a 2011 hovoříme o velmi znatelném navýšení ostatních výdajů. V roce 2010 se částka zvýšila z předchozích 3 mil. Kč na 20 mil. Kč a v roce 2011 na celých 25 mil. Kč.

Co se týče kapitálových výdajů územního rozpočtu na vzdělávání, v prvních třech letech, tj. 2007, 2008 a 2009 převládají investiční výdaje nad výdaji ostatními. V letech 2010 a 2011 ústřední roli nad investičními výdaji přebírají výdaje ostatní.

Graf č. 16: Celkové výdaje územního rozpočtu na vysokoškolské vzdělávání

Zdroj: Český statistický úřad : *Statistické ročenky České republiky* [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky>. Vlastní úprava.

Poslední částí této analýzy je rozbor celkových výdajů územního rozpočtu na vzdělávání (tj. běžných a kapitálových). V roce 2007 čítaly tyto výdaje 32 mil. Kč. V letech 2008 a 2009 se snížily, a to na 27 mil. Kč a na 24 mil. Kč. V následujícím roce výdaje stouply, a to na 39 mil. Kč. V roce 2011 byly navýšeny o další 1 mil. Kč. Pokud bychom se opětovně zaměřili na výchozí a koncový rok, mezi lety 2007 a 2011 došlo k navýšení výdajů územních rozpočtů na vzdělávání o celých 8 mil. Kč.

Závěr

Terciární vzdělání je jednou z částí vzdělávacího systému České republiky, která představuje v současné době nejvyšší formální úroveň vzdělání. Podle Mezinárodní standardní klasifikace ISCED řadíme tuto oblast vzdělání do páté a šesté úrovně (ISCED 5: terciární vzdělání – první stupeň a ISCED 6: terciární vzdělání – druhý stupeň). V České republice se terciární vzdělávání uskutečňuje na vyšších odborných školách a v programech prvního, druhého a třetího cyklu vysokých škol. Vývoj oblasti terciárního vzdělávání v České republice prošel řadou změn. Klíčovým rokem byl přitom rok 1989, kdy došlo k mnoha kvantitativním i kvalitativním obměnám.

Oblast terciárního vzdělávání je v současné době financována především z veřejných prostředků. Proces přidělování finančních prostředků jednotlivým institucím je stanoven na základě pevně daných kritérií. Provedená analýza vývoje počtu studentů terciárního sektoru v České republice v akademických letech 2005/2006 až 2011/2012 prokazuje, že počet studentů na vysokých školách neustále stoupá. Studenti soukromých vysokých škol musí oproti studentům veřejných vysokých škol hradit za své studium školné.

Snahy o zavedení jednotlivých reformních kroků v oblasti financování terciárního vzdělávání v České republice nebyly úspěšné. Ze strany veřejnosti, studentů i akademických pracovníků docházelo k masivnímu vyjádření nesouhlasu. Nejproblematictější oblastí se stala myšlenka zavedení školného na veřejných vysokých školách. Navrhovaným formám možné finanční pomoci studentům (v podobě základních studijních grantů, základních studijních půjček nebo státních sociálních stipendií) se dostalo také značné kritiky. V současné době se projednává vznik novely, která pojímá pouze několik plánovaných reformních kroků. V zákoně bude zakotveno například tzv. kontraktové financování, které předpokládá zavedení tříletých kontraktů vysokých škol se státem.

Na veřejných i soukromých vysokých školách je možné pozorovat v letech 2007 až 2011 stoupající tendenci vývoje počtu studentů. Jedinou výjimku tvoří rok 2011. Na území České republiky se od roku 2007 nachází 26 veřejných vysokých škol. Oproti tomu v případě soukromých vysokých škol došlo mezi lety 2007

až 2011 k navýšení ze 42 na 44. V rámci vývoje financování vysokoškolského vzdělávání ze státního rozpočtu hovoříme s výjimkou roku 2010 o jednoznačném navyšování výdajů. Pokud bychom tuto problematiku posuzovali z pohledu normativů, dojdeme k závěru, že výdaje ze státního rozpočtu přidělené terciárnímu sektoru vzdělávání naopak klesají. V případě financování vysokoškolského vzdělávání z územního rozpočtu je patrná stoupající tendence.

Existuje široké spektrum názorů na problematiku financování terciárního vzdělávání. Na základě prostudování jednotlivých literárních pramenů a elektronických zdrojů, a na základě vyhodnocení analýz provedených v rámci této diplomové práce, se jednoznačně odkláníme od plánovaných reformních kroků popsanych v *Bílé knize terciárního vzdělávání*. Souhlasíme s reformou školské soustavy, s důrazem kladeným na oblast terciárního vzdělávání, ale nikoliv se způsobem, který byl představen prostřednictvím zamýšlených reformních kroků.

Jednoznačně se vymezujeme proti zavedení školného na veřejných vysokých školách. Díky mezinárodním studiím a srovnání zjišťujeme, že plošné školné u veřejných vysokých škol se dnes v řadě zemí Evropské unie ruší, protože nevedlo ke zvýšení úrovně výsledků škol. Proto nevidíme důvod k jeho zavedení ani v České republice. Naopak by podle nás vedlo k dalšímu prohlubování nerovností v přístupu ke vzdělávání.

Navrhovaným řešením dané situace může být podle našeho názoru inspirace v zahraničí, kterou můžeme nalézt například ve Finsku a Švédsku. V těchto skandinávských státech je vzdělávací systém založen na myšlence rovnosti a spolupráce. Studium není spojeno s poplatky. V rámci řešení současné problematiky financování terciárního vzdělávání by mělo v České republice dojít také k přehodnocení výše poskytovaných příspěvků ze státního rozpočtu. Největší výdajové položky státního rozpočtu jsou vedle školství tvořeny výdaji na sociální zabezpečení, zdravotnictví, obranu, národní hospodářství nebo státní správu.

Literatura

Knižní publikace

HAMERNÍKOVÁ, B. *Financování vysokých škol v zemích Evropské unie : Sborník ze semináře pořádaného katedrou veřejných financí Vysoké školy ekonomické v Praze*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997. ISBN 80-7079-261-2 .

HAMERNÍKOVÁ, B. *Nástroje optimalizace financování vysokého školství ČR v porovnání se současnými způsoby financování v zemích Evropské unie : Syntetická závěrečná studie*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1998. ISBN 80-7079-454-2.

HAMERNÍKOVÁ, B.; MAAYTOVÁ, A. aj. *Veřejné finance*. 2. aktual. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-497-0.

HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1.

HINDLS, R.; HOLMAN, R.; HRONOVÁ, S. a kol. *Ekonomický slovník*. Praha : C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-819-3.

HOLMAN, R. *Ekonomie*. 4. aktual. vyd. Praha : C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-891-6.

JACKSON, P. M.; BROWN, C. V. *Ekonomie veřejného sektoru*. Praha : Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-09-2.

KLEŇHOVÁ, M. *Analýza : Ukazatele hodnotící přístup, účast a výstupy z terciárního vzdělávání aneb Kolik vlastně máme studentů - hodně nebo málo?* Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 2007. ISBN 978-80-211-0547-8.

KONEČNÝ, B.; SOJKA, M. *Moderní ekonomie*. Praha : Economia, 1991. ISBN 80-85378-01-9.

MARKOVÁ, H.; BOHÁČ, R. *Rozpočtové právo*. Praha : C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-598-8.

MUSGRAVE, R. A.; MUSGRAVEOVÁ, P. B. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha : Management Press, 1994. ISBN 80-85603-76-4.

PEKOVÁ, J. *Veřejné finance : Teorie a praxe v ČR*. Praha : Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-698-1.

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. aktual. a rozšíř. vyd. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

SIMONOVÁ, N. *České vysoké školství na křižovatce : Investiční přístup k financování studia na vysoké škole v sociologické reflexi*. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2005. ISBN 80-7330-072-9.

SIMONOVÁ, N. *Vzdělanostní nerovnosti v české společnosti : Vývoj od počátku 20. století do současnosti*. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2011. ISBN 978-80-7330-212-2.

SOJKA, M.; PUDLÁK, J.; PŮLPÁN, K. *Základy ekonomie : Úvod do ekonomie pro gymnázia*. Praha : Vyšehrad, 1994. ISBN 80-7021-118-0.

STIGLITZ, J. E. *Ekonomie veřejného sektoru*. Praha : Grada, 1997. ISBN 80-7169-454-1.

Terciární vzdělávání ve vyspělých zemích : Vývoj a současnost. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997.

URBÁNEK, V. *Financování vysokého školství*. Praha : Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1313-3.

VLČEK, J.; BEDNAŘÍKOVÁ, M.; KOŠTEKOVÁ, V. aj. *Ekonomie a ekonomika*. 3. vyd. Praha : ASPI, 2005. ISBN 80-7357-103-X.

Všeobecná deklaráce lidských práv. Praha : Informační centrum OSN v Praze, 2005.

Elektronické zdroje

Aktuálně.cz : Zvýšení DPH pro rok 2013, sazby daně z přidané hodnoty [online]. [cit. 18. března 2013]. Dostupné na WWW:

<<http://wiki.aktualne.centrum.cz/finance/zvyseni-dph-sazba-dan-z-pridane-hodnoty/>>.

Asociace vyšších odborných škol : Bílá kniha terciárního vzdělávání : Očekávaná role vyššího odborného vzdělávání [online]. [cit. 16. března 2013]. Dostupné na WWW: <www.asociacevos.cz/zapisy/BK_koncept_VOS.ppt>.

Centrum pro studium vysokého školství : Rozšiřování výsledků projektu OECD Thematic Review of Tertiary Education [online]. [cit. 19. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.csvs.cz/seminar/2008_rizeni/2008_rizeni_vs.pdf>.

Česká pozice.cz : Co zbylo z avizované „reformy vysokých škol“? [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskapozice.cz/domov/veda-vzdelavani/co-zbylo-z-avizovane-„reformy-vysokych-skol“?utm_medium=fbwall&utm_source=fbp>.

Český statistický úřad : Metodika – Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97 [online]. [cit. 10. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/metodika_mezinarodni_klasifikace_vzdelani_isced_97#7>.

Český statistický úřad : Statistická ročenka České republiky 2008 [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/0001-08>>.

Český statistický úřad : Statistická ročenka České republiky 2009 [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/0001-09>>.

Český statistický úřad : Statistická ročenka České republiky 2010 [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/0001-10>>.

Český statistický úřad : Statistická ročenka České republiky 2011 [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/0001-11>>.

Český statistický úřad : Statistická ročenka České republiky 2012 [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/0001-12>>.

Český statistický úřad : Statistické ročenky České republiky [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky>.

Český statistický úřad : Vzdělávání [online]. [cit. 15. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vzdelavani>>.

Eurydice : Česká republika : Přehled [online]. [cit. 9. března 2013]. Dostupné na WWW: <<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Česká-republika:Přehled>>.

Eurydice : Česká republika : Terciární vzdělávání [online]. [cit. 9. března 2013]. Dostupné na WWW: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Česká-republika:Terciární_vzdělávání>.

KATRŇÁK, T. *Sociální a kulturní reprodukce společnosti v teoretické perspektivě* [online]. [cit. 23. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://fss.muni.cz/~katrnak/articles/reprodukce.pdf>>.

KUBIŠOVÁ, Z.; LÁNSKÝ O. *Sociální důsledky zavedení školného na veřejných vysokých školách v ČR : Sociologická analýza* [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <www.cssd.cz/data/files/socialni-dusledky-zavedeni-skolneho_1.pdf>.

Management Mania : ISCED (International Standard Classification of Education) [online]. [cit. 10. března 2013]. Dostupné na WWW: <<https://managementmania.com/cs/isced-international-standard-classification-of-education>>.

Management Mania : Téma měsíce dubna : Vzdělání, vzdělávání a kvalifikace [online]. [cit. 21. března 2013]. Dostupné na WWW: <<https://managementmania.com/cs/tema-mesice-dubna-vzdelavani-a-kvalifikace>>.

MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009. ISBN 978-80-254-4519-8. [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>.

MATĚJŮ, P.; JEŽEK, F.; MÜNICH D. aj. *Bílá kniha terciárního vzdělávání : První verze určená k veřejné diskusi* [online]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008 [cit. 5. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/bila_kniha_terciarniho_vzdelavani_prvni_verze.pdf>.

Ministerstvo financí České republiky : Informace MF – o změnách v oblasti daně z přidané hodnoty („DPH“) - s účinností od 1. 1. 2013 [online]. [cit. 18. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/dane_novela_zakona_dph_75640.html>

Ministerstvo financí České republiky : Zákon č. 250/2000 Sb. [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/zakony_10487.html>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí : Statistiky nezaměstnanosti [online]. [cit. 18. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : České školství v mezinárodním srovnání : Stručné seznámení s vybranými ukazateli publikace OECD : Education at a Glance 2012 [online]. [cit. 25. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/file/24198/>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : OECD : Informace o zapojení České republiky do vzdělávacích projektů OECD [online]. [cit. 19. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/organizace-pro-ekonomickou-spolupraci-a-rozvoj-oecd>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Přehled vysokých škol [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-vysokych-skol>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Rozpis rozpočtu vysokých škol na rok 2013 [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/ekonomika-skolstvi/rozpis-rozpocet-vysokych-skol-na-rok-2013>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách : Text se zpracovanými novelami [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/uplne-zneni-zakona-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach-text-se-zpracovanymi-novelami>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Zákon č. 159/2010 Sb., novela zákona o vysokých školách [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW:

<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakon-c-159-2010-sb-novela-zakona-o-vysokych-skolach>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy : Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění školský zákon [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW:

<<http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-472-2011-sb-kterym-se-meni-skolsky-zakon>>.

Národní agentura pro evropské vzdělávací programy : Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání – ISCED [online]. [cit. 10. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.naep.cz/image/content-management/ISCED%20klasifikace%20vzdelavani.pdf>>.

Národní ústav pro vzdělávání : Nová mezinárodní klasifikace vzdělávání ISCED 2011 [online]. [cit. 10. března 2013]. Dostupné na WWW:

<<http://www.nuv.cz/publikace-a-periodika/nova-mezinarodni-klasifikace-vzdelavani-isced-2011>>.

Novinky.cz : Zápisné na vysoké školy nebude nejspíš ani příští rok [online]. [cit. 29. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/domaci/297410-zapisne-na-vysoke-skoly-nebude-nejspis-ani-pristi-rok.html>>.

Rozšíření a proměny terciárního vzdělávání [CD-ROM]. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2001.

ŠPAČEK, O.; ŠAFR, J.; VOJTÍŠKOVÁ, K. *Výzkum : Rodiče a výchova : Závěrečná zpráva* [online]. Praha : Sociologický ústav AVČR, 2010 [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW:

<http://sdilenihodnot.soc.cas.cz/getfile.php?file=19844300&filename=RodiceVychova2010_VyzkumnaZprava.pdf>.

Ústav pro informace ve vzdělávání : Školský systém České republiky [online]. [cit. 7. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://archiv.uiv.cz/clanek/149/1731>>.

Vláda České republiky : Členové vlády : Mgr. Josef Dobeš [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/mgr--josef-dobes-74224/>>.

Vláda České republiky : Členové vlády : Prof. PhDr. Petr Fiala, Ph.D., LL.M. [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/prof--phdr--petr-fiala--ph-d---ll-m--95166/>>.

Vláda České republiky : Členové vlády : RNDr. Petr Nečas [online]. [cit. 24. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/zivotopis/rndr--petr-necas-74257/>>.

Vláda České republiky : Programové prohlášení Vlády České republiky : Plné znění [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf>.

VŠEM : Srovnání školného SVŠ [online]. [cit. 23. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.vsem.cz/srovnani-skolneho-svs.html>>.

Výplata.cz : Vyměřovací základ [online]. [cit. 23. března 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.vyplata.cz/zakony/z592-1992sb_3-3c.php>.

Za svobodné vysoké školy [online]. [cit. 17. března 2013]. Dostupné na WWW: <<http://zasvobodnevysokeskoly.cz/>>.